

แบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก

พระจุลคนเตร (วาสน นตประภา)

บ
๓๓๒.๘๓
จ

แต่งทูลเกล้าฯ ถวาย

๗๐๔๓๓๑ - ๗๐๔๓๓๔

แบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ
หนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก

เรื่อง สังคหวัตถุ ๔

พระจุลคณิศร (วาสน์ นิลประภา)

แต่งชุดเกล้า ๆ ถวาย

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๓๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๔๘๓

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๑.๕๐ บาท

พิมพ์ที่โรงพิมพ์นคร
๑๑

ปากคลองบางลำพูบน พระนคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

๗๐๔๓๓๑ ก.๑

สังคหัตต๑๔

หนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก
พระจุลลนิกสร (วาสน์ นิลประภา) แต่ง
ได้รับพระราชทานรางวัลชั้นที่ ๑
ในการประกวดประจำปี พ.ศ. ๒๔๘๓

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน
เนื่องในงานพระราชพิธีราชาภิเษก
พุทธศักราช ๒๔๘๓

พระสุรภีพุทธพิมพ์
ในพระอุโบสถ วัดปรินายก

(สำเนา)

ที่ ๑ / ๒๔๘๓

สำนักงานราชเลขาธิการในพระองค์

๑๗ เมษายน ๒๔๘๓

เรื่อง การประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก

จาก ราชเลขาธิการในพระองค์

ทูล นายราชบัณฑิตยสถาน

ลายพระหัตถ์ที่ ๑๓ / ๒๔๘๓ ลงวันที่ ๘ เดือน

ว่า การประกวดหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก ประจำปี

๒๔๘๓ ราชบัณฑิตยสถานได้ประกาศให้แต่งประกวดตาม

หัวข้อธรรมเรื่อง “สังคหวัตถุ ๔” มีผู้แต่งส่งเข้าประกวด

๑๘ ราย ราชบัณฑิตยสถานได้ตั้งให้สมเด็จพระวันรัต ภาควิ

สมาธิแห่งราชบัณฑิตยสถาน สำนักธรรมศาสตร์และการ

เมือง ประเทวิชาศาสนา เป็นกรรมการตรวจในทางหลัก

ธรรม ซึ่งเป็นการตรวจขั้นต้น สมเด็จพระวันรัตตรวจคัดเลือก

ไว้ฉบับที่ถูกต้องตามหลักธรรมซึ่งถือว่าอยู่ในขั้น ก็ควร ใ้รับ

การพิจารณาต่อไป ๖ ฉบับ ราชบัณฑิตยสถานได้ส่งหนังสือ

ทั้ง ๖ ฉะนั้นให้สำนักศิลปกรรมทรวในเชิงวรรณคดีชั้น
 หนึ่ง สำนักศิลปกรรมได้ตรวจคัดเลือกแล้ว เสนอความ
 เห็นว่า ฉะนั้นแต่งถึงขนาดควรได้รับพระราชทานรางวัล
 เพียงฉบับเดียว คือ ฉบับหมายเลขที่ ๘ จึงให้เบิกข้อ
 แต่ง ปรากฏว่าพระรถคณิศร (วาศน์ นิลประภา) วัชรราช-
 ขพิขเป็นผแต่ง ถึงสำเนาหนังสือฉบับหมายเลขที่ ๘ ซึ่งได้
 เสนอไปนั้น ได้นำเสนอผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ใน
 พระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพิจารณาแล้ว มีบัญชาว่า
 เมื่อมีฉบับเดียวทควรได้รับรางวัล ก็เป็นอันได้แก่ฉบับของ
 พระรถคณิศร.

จึงทูลมาเพื่อทรงทราบ.

(ลงนาม) นรินทรชัย

(ขุนนรินทรชัย)

(สำเนา)

ที่ ๑๓ / ๒๔๘๓

ราชบัณฑิตยสถาน

๘ เมษายน ๒๔๘๓

เรื่อง การประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก

ขอประทานกราบทูล พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
อาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะกรรมการแทนพระองค์

เกล้ากระหม่อมขอประทานกราบทูลรายงานการประกวด
แต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กเพื่อรับพระราชทาน
รางวัลและพิมพ์พระราชทานในงานพระราชพิธีบูชา ประจำปี
พุทธศักราช ๒๔๘๓ ดังต่อไปนี้

การประกวดหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กประจำปี
ราชบัณฑิตยสถานได้ประกาศให้แต่งประกวดตามหัวข้อธรรม
เรื่อง “สังคหวัตถุ ๔” มีผู้แต่งส่งเข้าประกวด ๑๙ ราย
เป็นพระภิกษุ ๘ ราย สามเณร ๒ ราย คฤหัสถ์ชาย ๙

ราชบัณฑิตยสถานได้ตั้งให้สมเด็จพระวันรัต ภาควิศว-
 ษิกแห่งราชบัณฑิตยสถาน สำนักกรรมศาสตร์และการเมือง
 ประเภทวิทยาศาสตร์ เป็นกรรมการตรวจในทางหลักกรรม ซึ่ง
 เป็นการตรวจชั้นต้น สมเด็จพระวันรัตตรวจคัดเลือกได้ระเบียบที่
 ถูกต้องตามหลักกรรม ซึ่งจริงว่าอยู่ในชั้นที่ควรได้รับการ
 พิจารณาต่อไป ๖ ฉบับ คือฉบับหมายเลขที่ ๒-๓-๖-
 ๘-๑๐ และ ๑๑.

ราชบัณฑิตยสถานได้ส่งหนังสือทั้ง ๖ ฉบับนั้น ให้
 สำนักศิลปกรรมตรวจในเชิงวรรณคดีอีกชั้นหนึ่ง สำนักศิลป-
 กรรมตรวจคัดเลือกหนังสือทั้ง ๖ ฉบับนั้นแล้ว เห็นความ
 เห็นว่า ฉบับที่แต่งถึงระดับควรได้รับพระราชทานรางวัล
 เพียงฉบับเดียวคือ ฉบับหมายเลขที่ ๘ ความเห็นของ
 สำนักศิลปกรรมนี้ ภาควิศวษิกแห่งราชบัณฑิตยสถานส่วน
 ข้างมากเห็นพ้องด้วย จึงให้เบิกชื่อผู้แต่ง ปรากฏว่า พระ
 รุสคดีศร (วาสน์ นิลประภา) วิศวราชปักษิ เป็นผู้แต่ง

เกล้ากระหม่อมขอถวายสำเนาหนังสือระเบียบหมายเลขที่ ๘ นั้น
มาพร้อมกันทูลเกล้าฯ

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

(ลงพระนาม) เกล้าฯ วรรณไวทยากร

(พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร)

นายกราชบัณฑิตยสถาน

สารบาญ

	หน้า
บทที่ ๑ ความเบื้องต้น	๑
คำถามท้ายบท	๖
บทที่ ๒ ธรรมชาติของเงิน	๗
คำถามท้ายบท	๑๕
บทที่ ๓ การให้เงินของ	๑๖
คำถามท้ายบท	๒๔
บทที่ ๔ ขยะมูลฝอย และของเหลือใช้	๒๕
คำถามท้ายบท	๓๓
บทที่ ๕ อุตสาหกรรม ประมง ปศุสัตว์ ประโยชน์	๓๔
คำถามท้ายบท	๔๐
บทที่ ๖ สำนวนโวหาร ความมีศิลปะ	๔๒
คำถามท้ายบท	๕๐
บทที่ ๗ รวมความ	๕๑
คำถามท้ายบท	๕๗

พระจุลกลีศร (วาสน์ นิลประภา)
วัดราชบพิธ

สังคหวัตถุ ๔

บทที่ ๑

ความเบื้องต้น

เด็กชายวิจิตร ประเทืองธรรม เป็นบุตรนายวงศ์
ประเทืองธรรม ซึ่งตงบ้านเรือนอยู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
เมื่อเด็กชายวิจิตรเรียนหนังสือชั้นประถมปีที่ ๔ แล้ว บิดา
จึงนำมาฝากให้อยู่กับลุงทงกรุงเทพฯ เพื่อเรียนชั้นมัธยมต่อไป
เวลานั้นเด็กชายวิจิตรอายุได้ ๑๐ ขวบ กำลังเรียนอยู่ในชั้น
มัธยมปีที่ ๑ บิดาของเขาได้มีจดหมายติดต่อกับเพื่อนอยู่เสมอ
ในจดหมายนั้น มีข้อความที่เด็กทงหลายควรอ่านควรรู้ไว้ด้วย
จึงคัดสำเนา มา เพื่อให้อ่านกันทั่วไป ดังนี้ .

(สำเนาจดหมายฉบับที่ ๑)

วิจิตร ลูกรัก

ตั้งแต่ลูกได้จากบ้านมาอยู่กับลุงทงกรุงเทพฯ แล้ว แม่
ของลูกเฝ้าบันทึกถึงเสมอ พ่อของลูกเคยเตือนสติบ่อย ๆ ว่า

ลูกอยู่กรุงเทพฯ เป็นสุขสบายมาก สูงกับข้าเขาก็รักใคร่
เขาใจใส่ดูแลปกครองเป็นอย่างดี เพราะเขาไม่มีลูกผู้ชาย

ส่วนตัวพ่อเอง มีใจว่าจะไม่คิดถึงลูกเมื่อไร ก็คิดถึง
อยู่แทบทุกลมหายใจที่ว่าได้แต่มาคิดหัดใจเสียว่า ปล่อยให้ลูกจาก
พ่อแม่มาอยู่ห่างไกลเช่นนั้น ก็เพื่อลูกจะได้มีความรู้กว้างขวาง
ยิ่งขึ้น เป็นสมบัติที่ดีตัวลูกเมื่อเติบโตไปข้างหน้า พ่อเห็นว่า
ทรัพย์สินสมบัติอย่างอื่น ๆ ไม่ประเสริฐเหมือนวิชาความรู้ จะมี
รักถนอมให้ลูกอยู่ใกล้ตัว พ่อก็ไม่มีความรู้อะไรจะแนะนำ ลูก
จะกลายเป็นคนโง่ มีความรู้เฉลียวฉลาดไม่ทันคน ต้องทำมา
หาเลี้ยงชีวิตต่อไปข้างหน้าเหนื่อยยากลำบาก จึงสั่งลูกให้ไว้
ไม่บ่นให้ใครรู้ ตั้งใจว่าจะทำมาหากินรวบรวมเงินไว้ ให้ลูก
ได้เล่าเรียนจนเต็มกำลัง จะลำบากเหนื่อยยากเพียงไร ก็จะไม่
ทอดทิ้ง เพราะความรักลูก ขอฝากทั้งใจเล่าเรียน ให้สม
กับความรักของพ่อเถิด พ่อจะคอยหาเลี้ยงดู

เคยมีคนข้างบ้านเรา เขาย่นถึงลูกของเขาว่า “สั่งให้
มาเรียนหนังสือกรุงเทพฯ เสียเงินถึง ๕๐๐-๕๐๐ บาท
ไม่เห็นเรียนรู้อะไรได้ไหน ก็แค่แต่งตัวเท่ๆ ให้ช่วยทำอะไร
บ้าง ก็บ่นว่าทำไมไม่เรียน ทำไมไม่ไหวเสียเงินไปเปล่า ๆ” แต่
พ่อสยดใจความว่า เจ้าลูกของเขานั้น ไม่ได้ตั้งใจเล่าเรียนให้

วิ่งวิ่ง คอยแก้พบบเพื่อนหลยหันเหว ใช้รายเงินอย่าง
 สบายใจ ไม่นึกถึงพ่อแม่ที่คงเห็นอยยากลำบากหาเงินส่ง
 ให้ใช้ จึงไม่มีความรู้อะไรเป็นหลักฐานคึกคัก มีแต่ความรู้
 ทำลายเงินอย่างเคียว ประกอบทั้งพ่อแม่ก็ไม่คอยสอบสวน
 ตรวทรวาว่า ลูกของคนเป็นอย่างไรบ้าง ลูกขอเงินก็ส่งไป
 ให้เพราะสงสาร แต่ลูกไม่นึกสงสารพ่อแม่เสียเลย กลับใช้
 ง่ายอย่างสนุกสนาน ลูกเช่นนั้น ไม่น่าจะมีใครเวทนาสงสาร
 เพราะล้างผลาญเงินทองที่พ่อแม่สั่งให้จนวอควายหมด มีหน้าซ้ำ
 ยังล้างผลาญตัวเองให้ขาดวิชาความรู้ ที่จะช่วยตัวเอง อีกด้วย
 ที่ลืกลืมกลับมาให้พ่อแม่หาเลี้ยงต่อไป พ่อเล่าให้ฟังนี้ เพื่อ
 ให้ลูกสำนึกตัวไว้ เป็นเครื่องเตือนใจ เมื่อหลงนอยยากจะ
 ทำตามเยี่ยงอย่างเช่นนั้นบ้าง

ก่อนหน้าที่จะเขียนจดหมายนี้ ๖-๗ วัน ลงเขาได้ส่ง
 ข่าวดังพ่อว่า ลูกขยันหมั่นเรียนดี สั่งสอนอะไรก็ทำได้เร็ว
 ไม่เก้อค่าน แต่กลับเป็นคนมีเพื่อนมาก เวลากลับจากโรงเรียน
 มักมีเพื่อนตามมาเที่ยวเล่นที่บ้าน ๒ คน ๓ คนแทบทุกวัน
 ข่าเขาก็ไม่ว่ากล่าวห้ามปรามอย่างไร กลับชอบทำของกินไว้
 คอยแจกบ่อย ๆ ด้วยซ้ำ แต่พวกเพื่อนของลูก ตามที่ลงเขา
 สั่งเกตคุ ก็ไม่ใช่เด็กเกเรอะไร ชุกขึ้นไปตามนิสัยชอบวิ่ง

ชอบเด่นเท่านั้น และว่าลกออกระมีซาตาคี ใครเห็นใครชอบ
ไม่ว่าเด็กผู้ใหญ่ ที่โรงเรียนก็มี เพื่อนล่อมน้ำ ล่อมหลัง
เกรียวกราวทั่วไป

ตามข่าวของลงัน ทำให้พ่อกับแม่ปลื้มใจมาก แต่พ่อชอบ
กำชับว่า การชักชวนเพื่อนฝูงมาเที่ยวเล่นที่บ้านนั้น ระวังอย่า
ให้เป็นเรื่องรำคาญแก่ลุงและย่าเขาได้ ถึงเขาจะไม่ว่าอะไร
ก็ต้องรู้จักเกรงใจ ระวังตัวไว้ก่อน อย่าหลงคะนองใจ นึกจะ
เล่นอะไร จะทำอะไร ก็ทำตามอำเภอใจ เราไปอาศัยเขาอยู่
เพียงแต่เขารับเลี้ยงดู ให้ที่อยู่ให้หลบซ่อนเท่านั้น ก็เป็น
บุญคุณของเขามากมายแล้ว จะต้องแสดงความกตเวทิตา
เคารพนับถือ เชื้อพวงดุษฎีคำ อย่างเกี่ยวข้องกับพ่อแม่เหมือนกัน
ส่วนตัวลูกคนก็ควรคบพอกคึกเตือนสั่งสอนกันได้ แต่พวกเพื่อน
นั้นแหละสำคัญ จะพลอยผิดพลอยเสียด้วยกันง่ายนัก พ่อชอบ
เตือนว่า จะชอบพอกกับใคร ระวังเลือกคบคนดีเสียเปรียบร้อย
สักหน่อย เคยคบใครเพื่อนชื่อนิกเกร จะพลอยผิดเกรเหยาบคาย
ตามกันไป ถึงลุงเขาจะคอยสั่งเกรระวังอยู่ด้วย พ่อก็ไม่
ใคร่วางใจนัก จึงขอเตือนให้ระมัดระวังตัวไว้ก่อนดีกว่าจะคิด
แกเมอภายหลัง

พ่อรู้สึกประหลาดใจถึงนิสัยของลูก อยู่วง เปลี่ยนแปลง
 รวดเร็วจริง ๆ เมื่ออยู่ที่โรงเรียนประชาบาลเห็นอย่าง เห็น
 หิม ๆ ไม่ใคร่จะพุดเล่นสักกับใคร พอมาอยู่กรุงเทพ ฯ
 ไม่ก็เก๋อ้น ทำไมจึงปรายเปรี้ยวเช่นนั้น ระบุว่าเพราะลงกับข้าว
 ปล่อยตามใจจึงเหลือไปเช่นนั้นก็ไม่แน่ว่า ตามที่พ่อเคย
 สังเกตดู ลงกับข้าวออกจะกวักขึ้นในท่วงทักวิญญูวาหาของลูก
 มากกว่าพ่อแม่เสียอีก ชวนให้พ่อวิตกนักหาเหตุผลอยู่เรื่อยมา
 กวักเกรงว่าลูกจะเลเหลยหลงทะนงตัวไม่เป็นอันเล่าเรียน ทำให้
 เสียเงินเสียทองไปเปล่า ๆ อีก เผอิญพ่อคำลง เบิกวิทยุฟัง
 พระเทศน์ คล้ายกับพระท่านทราบดีความหนักใจของพ่อหรือ
 อย่างไร จึงอธิบายเสียแจ่มแจ้งชัดเจนจนพ่อหายความหนักใจ
 ที่เป็นห่วงถึงความประพฤติของลูก เลยตั้งใจว่าจะเขียนเล่า
 มาให้ลูกได้รู้ไว้บ้าง เพราะเป็นหลักคำสอนที่ทักของพระพุทธ
 คำสอนของเรา และออกจะตรงกับความประพฤติของลูกอยู่ด้วย
 พ่อได้พุดเรื่องอื่นมามากแล้ว รอไว้คราวหลังมีเวลาว่าง จะได้
 เขียนเล่ามาให้อ่านต่อไป

จดหมายของพ่อฉัน อ่านแล้วอย่าเพ่อคิดทงเสีย ควร
 เก็บไว้อ่านครกครองกว่า จะจริงตามที่พ่อพุดบ้างหรือไม่ หรือ

จะเก็บไว้อ่านในเวลาอีกถึงพ่อก็ขี้แม่ก็ได้ เพื่อนของลูกมีมาก
ลองแจกกันอ่านบ้าง ก็ก็เหมือนกัน.

สวัสดิการ

วงศ์ ประเทืองธรรม

คำถามท้ายบท

๑. พ่อแม่หวังประโยชน์อย่างไร จึงยอมเสียเงินส่งลูก
เข้าโรงเรียน ?
 ๒. พ่อแม่ส่งเงินมาให้ลูกเรียนหนังสือ แต่ลูกกลับ
ไปเล่นเสีย เป็นการไม่ใช้อย่างไร ?
 ๓. เราไปอาศัยคนอื่นเขาอยู่ จะควรเคารพและเกรงใจ
เขาหรือไม่เพราะเหตุไร ?
 ๔. ทำไม เขาจึงสอนให้ระวังในการคบเพื่อน ?
-

บทที่ ๒

กรรมยศเหินขวาน้ำใจ

(คำแนะนำหมายเหตุบทที่ ๒)

วิจิตร ลุกรัก

พอธิดาจะเขียนเรื่องตามทพ พะเทศน์ มาให้ลูกใครไว
บ้างน กาลังวางงานจึงรีบเขียนส่งมาเสียทเดียว เกรงว่า
ขึ้นปล่อยล่าช้าไป ลูกคงทวงถามเป็นแน่ เพราะเคยรับสสัย
ใจเร็วของลูก ลงใ้ไขยากหรือยากเห็นอะไรแล้ว เป็นเข้าซ
ชักถามรำไป จนแม่เขย่นระอาบ่อย ๆ ส่วนข้อความที่พอ
เขียนนเป็นเพียงใจความ ทั้งถ้อยคำสำนวนก็สำหรับลูกอ่าน
เข้าใจง่ายเท่านั้น ไม่เหมือนกับสำนวนเทศน์ของพระท่านคอก
วันนพระท่านเทศน์ ถึง ข้อ คำสอนของ พระพุทธเจ้า
สำหรับยศเหินขวาน้ำใจของผุ้อื่น เรียกชื่อตามภาษาบาลีว่า
สังคหวัตถุ แบ่งออกเป็น ๔ อย่างด้วยกัน คือ

๑. ทาน ให้ปันสิ่งของ ๆ ตนแก่ผุ้อื่นที่ควรให้ปัน.
๒. ปิยวาจา เกรงวาจาที่อ่อนหวาน.

๓. อุตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น.

๔. สมนัตตตา ความเป็นคนมีคุณสมบัติเสมอกันโดยทั่ว.

คุณทั้ง ๔ อย่างนั้น เป็นเครื่องยกเหนียวใจของผู้อื่น
ไว้ได้ โดยอ้างเรื่องเดิมครั้งพระพุทธเจ้า เล่าประกอบอีกว่า
มีอุบาสกคนหนึ่ง ชื่อหัตถกะ พายเรือข้ามแม่น้ำคงคา ๕๐๐ คน
ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ ที่ประทับ พระพุทธเจ้าตรัสปราศรัย
พอสมควรแล้ว จึงตรัสถามหัตถกะว่า ท่านมีวิธีทำอย่างไรหรือ
จึงมี พวกพ้อง ขวัญใจ มากมาย เช่นนี้ หัตถกะทูลตอบว่า
ข้าพระองค์ไม่มีวิธีอย่างไร อาศัยปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์
ในข้อสังคหวัตถุทั้ง ๔ ที่ทรงสั่งสอนไว้เท่านั้น พระพุทธเจ้า
ตรัสสรรเสริญชมเชยว่า ถูกต้องสมควรทีเดียว และได้ตรัส
ต่อไปอีกว่า คนที่จะควบคุมขบขันบริวารให้รักใคร่สนิทสนม
กับตน จะต้องประพฤติอยู่ในข้อสังคหวัตถุ ๔ อย่างนี้เท่านั้นไม่
เลือกเวลาในสมัยเวลาไหน ทั้งแต่ครั้งโบราณมา หรือในสมัย
เวลาปัจจุบัน จนตลอดต่อไปในเวลาข้างหน้า ล้วนต้องประพฤติ
ตามหลักของสังคหวัตถุจนตลอดทั่วกันหมด จะละเว้นมิได้เลย
เพราะเป็นหลักความประพฤติ อันดีเยี่ยม สำหรับเหนี่ยวรั้งผูกพัน
นำใจคนอื่น ให้คงรักใคร่เคารพนับถือ สนิทสนมแน่นแฟ้น
ทั้งก่อนหน้าและหลัง ไม่มีเวลาใดว่าง หัตถกะอุบาสกพร้อมทั้ง

บิรवार เมื่อไ้^๕ฟังพระพทอเจ้าเทศนา ทรงกับความประพฤติ
 ของตน ต่างก็^๕ชื่นชมยินดี ทูลลากลับไป^๕สู่ที่อยู่ของตน

และพระผู้เทศนา ยังอธิบายประกอบให้^๕ชัดเจนต่อไป
 อีกว่า สังคหวัตถุทั้ง ๔ อย่างนั้น เป็นข้อธรรมที่พระพทอเจ้า
 ทรงรักไว้สำหรับให้^๕คนทั่วไปประพฤติตาม เพราะคนเราทุกคน
 นับตั้งแต่เกิดจนถึงโตเป็นผู้ใหญ่ มีความรู้ความสามารถ
 ตามที่^๕เป็นอยู่เวลานั้น เห็นอยู่^๕แล้วว่า ต่างคนต่างได้^๕อาศัย
 สังคหวัตถุจากท่านผู้ใหญ่ มีพ่อแม่ พี่ ย่า น้า อา เป็นต้น
 บำรุงมา^๕ด้วยกันทั้งนั้น มิฉะนั้นจะไม่สามารถดำรงชีวิตเป็นคน
 อยู่ได้^๕เลย เช่นพ่อแม่ได้^๕ยอมสละทรัพย์เงินทองอุปถัมภ์
 บำรุงเลี้ยงดู^๕ลูก ตั้งแต่เกิดจนถึงโต^๕โตนั้นก็^๕เป็นทาน การ
 ให้^๕ขึ้นของท่าน จะพทอปราศรัยกับ^๕ลูก ถัดวันแต่^๕ด้อยคำอ่อน
 หวาน และแนะนำสั่งสอนใน^๕เรื่องที่ดี^๕ควรทำ^๕ต่าง ๆ นั้น^๕ก็เป็น
 บิรวาร พุทธด้อยคำอ่อนหวานของท่าน การที่ท่านแนะนำ
 สั่งสอนตลอด^๕จนให้^๕เล่าเรียน^๕ศึกษาวิชาความรู้ต่าง ๆ ซึ่งล้วน
 เป็นประโยชน์แก่^๕ลูกทั้งนั้น นั้น^๕ก็เป็นอรรถปริยา ประพฤติแต่สิ่ง
 ที่เป็นประโยชน์^๕ของท่าน ท่านเคยมีความรักความสงสารลูก
 มาแต่^๕เดิมอย่างไร มุ่งทำประโยชน์แก่^๕ลูกอย่างไร ก็ยังรัก
 และสงสาร มุ่งประโยชน์^๕คง^๕ที่อยู่^๕อย่างนั้น เสมอต้นเสมอปลาย

จนตลอดชีวิต นี่จึงเป็นเสมือนศักดิ์ดา เป็นคนมีตนเสมอของท่าน
จึงเรียกว่าเราได้รับสังกหัตถ์จากผู้ใหญ่ มีพ่อแม่เป็นต้นมา
แล้วทั้งนั้น ถึงในคนที่เสมอกับเราเช่น เพื่อนฝูงระคบค้า
สมาคมกันยืดยาว ก็ต้องอาศัยต่างคนต่างประพฤตีสังกหัตถ์
ให้แก่กันและกัน เมื่อเราเติบโตเป็นใหญ่ขึ้นบ้าง ก็จำต้อง
ประพฤตีสังกหัตถ์ตอบแทนท่านผู้ใหญ่ขึ้น ๆ และแก่ผู้ที่เรา
เกี่ยวข้องด้วย เช่นญาติมิตร ลูกเมีย อีกเหมือนกัน จึงจะไ้
รับความรักใคร่นับถือ ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากคน
เหล่านั้นดำรงชีวิตอยู่เป็นสุขสบายตามควร

เมื่อคนทุกคนได้รู้สึก เห็น ความสำคัญ ของ สังกหัตถ์
เช่นนั้นแล้ว ถ้าเป็นคนชั้นผู้น้อยก็ควรประพฤตีสังกหัตถ์
ตอบแทนสนองคุณท่านผู้ใหญ่ ที่ได้เคยบำรุงอุปถัมภ์มา
เช่นพ่อแม่เป็นต้น ตลอดจนคนอื่นที่เกี่ยวข้องกันทั่วไป จะไ้
ชื่อว่าสนองพระคุณท่านได้ก็ควรเป็นคนกตัญญูกตเวที ซ้ำจะ
ปลูกความนิยมรักใคร่นับถือของผู้อื่นให้แก่ด้วยขึ้นอีกด้วย ถ้า
เป็นคนเห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว ไม่เหลียวแลถึงคนอื่น ชีตระเห
ทรวงแทน ไม่ยอมเฉลี่ยแบ่งปัน ที่สัดกันของเล่นของใช้หรือ
ของกิน จะพอกาปราศรัยก็ชอบพูดแต่คำหยาบโลน ชนมัง
ชนกไม่เพราะเหตุ ไม่ยอมช่วยเหลืออุทิศหนุนใคร มีน้ำใจริษยา

กล่าวว่า^๕จะ^๕เกิด^๕คน^๕ มี^๕กะ^๕นง^๕ทว^๕วท^๕หยัง^๕ก^๕ง^๕ก^๕อ^๕อ^๕ท^๕ว^๕ คน^๕ท^๕ม^๕
 นี^๕ส^๕ส^๕ย^๕เช^๕น^๕น^๕ จะ^๕มี^๕คน^๕ร^๕ก^๕ไ^๕ค^๕ว^๕เ^๕น^๕ค^๕ไ^๕ค^๕ห^๕ร^๕ือ^๕ มี^๕แต่^๕เขา^๕จะ^๕พา^๕ก^๕ัน^๕
 เกล^๕ย^๕ค^๕ ไม่^๕อ^๕ย^๕าก^๕ค^๕บ^๕ค^๕ำ^๕ส^๕มา^๕ค^๕ม^๕ก^๕ว^๕ย^๕เท^๕า^๕น^๕ ท^๕ม^๕ก^๕ไ^๕ก^๕ว^๕า^๕ม^๕ท^๕
 พ^๕ระ^๕เท^๕ค^๕น^๕เพ^๕ย^๕ง^๕

พอ^๕ซ^๕อ^๕ซ^๕แ^๕ง^๕เพ^๕ิม^๕เท^๕ิม^๕อ^๕ก^๕บ^๕ำ^๕ง^๕ ค^๕ำ^๕ว^๕า^๕ ส^๕ัง^๕ค^๕ห^๕ว^๕ัต^๕ถ^๕ (อ^๕ำ^๕น^๕ว^๕า^๕
 ส^๕ัง^๕ค^๕ห^๕ว^๕ัต^๕ถ^๕) เ^๕เ^๕็น^๕ภ^๕า^๕ษ^๕า^๕บ^๕า^๕ด^๕แ^๕ย^๕ก^๕อ^๕อ^๕ก^๕เ^๕น^๕ ๒ ค^๕ั^๕พ^๕ท^๕ ค^๕ือ^๕
 ส^๕ัง^๕ค^๕ห^๕ ๑ ว^๕ัต^๕ถ^๕ ๑ ส^๕ัง^๕ค^๕ห^๕ แ^๕ย^๕ด^๕เ^๕็น^๕ภ^๕า^๕ษ^๕า^๕ไ^๕ท^๕ย^๕ว^๕า^๕ ส^๕ม^๕เ^๕ว^๕ะ^๕ร^๕ะ^๕ที่^๕
 มี^๕ค^๕ว^๕า^๕ห^๕มา^๕ย^๕ว^๕า^๕ ช^๕ว^๕ย^๕เ^๕ล^๕อ^๕อ^๕ก^๕ห^๕น^๕น^๕ ว^๕ัต^๕ถ^๕ ใน^๕ท^๕น^๕ห^๕มา^๕ย^๕ว^๕า^๕เร^๕อง^๕
 ร^๕ว^๕ม^๕ท^๕ง^๕ ๒ ค^๕ั^๕พ^๕ท^๕ มี^๕ค^๕ว^๕า^๕ห^๕มา^๕ย^๕ว^๕า^๕ เร^๕อง^๕ค^๕ว^๕า^๕ช^๕ว^๕ย^๕เ^๕ล^๕อ^๕
 จะ^๕ช^๕ว^๕ย^๕เ^๕ล^๕อ^๕ก^๕ัน^๕ก^๕ว^๕ย^๕ว^๕ี^๕อ^๕ย^๕ำ^๕ง^๕ไ^๕ว^๕ำ^๕ง^๕ ท^๕ำ^๕น^๕จ^๕ิง^๕ว^๕าง^๕ว^๕ี^๕ว^๕เ^๕น^๕
 ๔ อ^๕ย^๕ำ^๕ง^๕ ช^๕ว^๕ย^๕เ^๕ล^๕อ^๕ก^๕ัน^๕ก^๕ว^๕ย^๕ว^๕ี^๕อ^๕ย^๕ำ^๕ง^๕อ^๕น^๕น^๕อ^๕ก^๕า^๕ก^๕ ๔ อ^๕ย^๕ำ^๕ง^๕น^๕
 ไม่^๕เร^๕ย^๕ก^๕ว^๕า^๕ส^๕ัง^๕ค^๕ห^๕ว^๕ัต^๕ถ^๕ จะ^๕น^๕ี^๕ว^๕า^๕เ^๕น^๕ส^๕ัง^๕ค^๕ห^๕ว^๕ัต^๕ถ^๕ ค^๕ือ^๕เร^๕อง^๕ค^๕ว^๕า^๕
 ช^๕ว^๕ย^๕เ^๕ล^๕อ^๕ท^๕ท^๕ำ^๕ไ^๕ห^๕ร^๕ก^๕ไ^๕ค^๕ว^๕เ^๕น^๕บ^๕ด^๕อ^๕ ก^๕ล^๕ม^๕เ^๕ล^๕ย^๕ว^๕ก^๕ัน^๕ ท^๕อ^๕ง^๕ป^๕ระ^๕พ^๕ร^๕ก^๕ิ^๕
 ค^๕า^๕m^๕ห^๕ว^๕ซ^๕อ^๕ท^๕ง^๕ ๔ น^๕เ^๕ม^๕อ^๕ไ^๕ป^๕.

ค^๕ว^๕า^๕ล^๕ำ^๕ค^๕ัญ^๕ข^๕อง^๕ส^๕ัง^๕ค^๕ห^๕ว^๕ัต^๕ถ^๕ ท^๕ส^๕ำ^๕ม^๕า^๕ร^๕ด^๕ย^๕ค^๕เ^๕น^๕ข^๕ว^๕ำ^๕ไ^๕
 ค^๕น^๕อ^๕น^๕ไ^๕ห^๕ร^๕ก^๕ไ^๕ค^๕ว^๕เ^๕น^๕ย^๕ม^๕ซ^๕ม^๕ซ^๕อ^๕บ^๕น^๕น^๕ ข^๕อ^๕ไ^๕ห^๕ล^๕ก^๕ัน^๕ก^๕เ^๕ย^๕บ^๕ก^๕ก^๕ย^๕เ^๕ล^๕อ^๕
 ก^๕าง^๕เ^๕ง^๕ท^๕ล^๕ก^๕ส^๕ว^๕ม^๕ไ^๕ส^๕อ^๕ย^๕น^๕น^๕ ซ^๕น^๕เ^๕ก^๕ิม^๕ผ^๕ำ^๕ย^๕ง^๕เ^๕น^๕ม^๕ว^๕น^๕ ๆ ไม่^๕เ^๕น^๕
 ร^๕ูป^๕เ^๕ล^๕อ^๕ก^๕าง^๕เ^๕ง^๕มี^๕ไ^๕ห^๕ร^๕ือ^๕ เขา^๕ท^๕อ^๕ง^๕เขา^๕มา^๕ค^๕ก^๕แล^๕ว^๕เ^๕ย^๕บ^๕ไ^๕ห^๕ค^๕ก^๕ก^๕ัน^๕
 ก^๕ว^๕ย^๕เ^๕น^๕ค^๕ำ^๕ย^๕ เ^๕น^๕ค^๕ำ^๕ย^๕เ^๕น^๕ข^๕อง^๕ล^๕ำ^๕ค^๕ัญ^๕ท^๕เ^๕ย^๕บ^๕ค^๕ร^๕ง^๕ผ^๕ำ^๕ห^๕ล^๕าย^๕ซ^๕น^๕

ให้ติดกันเป็นรูปเสื่อรูปกางเกง ใช้นั่งใช้สวมได้สบาย หรือ
 สวมและหงสอ ทัดใจอยู่ในโรงเรียนนั้น จะเป็นเล่มสมุด
 เล่มหนังสือขลุ่ยได้ ก็เพราะเขาใช้ลวดอย่าง เชือกขลุ่ย เย็บไว้
 ออกเหมือนกัน ดังสิ่งอื่นเช่น ตุ้ โต๊ะ เก้าอี้ ก็ต้องมีตา
 ขอดไว้ จึงคุมไม้หลายท่อนให้ติดต่อกันเป็น ตุ้ โต๊ะ อยู่ได้ทั้งนี้
 แสดงให้เห็นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีของเกาะเกี่ยวทำให้
 ควบคุมติดต่อกันไว้ทั้งหมด จึงจะใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่อง
 ใช้สอยต่าง ๆ เป็นต้นได้ คนเราก็มเหมือนกัน ถ้าไม่มี
 เครื่องผูกพันเหนี่ยวรั้งนำใจกันแล้ว ก็จะไม่มีความรักใคร่
 คบค้าสมาคมกัน เคารพนับถือกัน รักใคร่ช่วยเหลือเกื้อกูล
 กันเลย จะต่างคนต่างอยู่เป็นการลำบากมาก อนึ่งจะใช้
 ผูกนำใจคนด้วยเชือกขลุ่ยหรือตาขลุ่ยเหมือนกันแสดงกางเกง ตุ้ โต๊ะ
 ก็ไม่ได้เหมือนกัน เพราะเป็นคนละชนิด ท่านจึงสอนให้
 ผูกด้วยแสดงความรักสนมไม่ตรีต่อกัน สมเพราะที่
 อนุเคราะห์ช่วยเหลือกันตามหลักของสังคหวัตถุนี้ จึงจะเป็น
 การสมควร สามารถ ทำให้ชอบชด สนิทสนม รักใคร่กัน ยั่งยืน
 ทุเป็นพ่อแม่กับลูก ครกกับศิษย์ เป็นต้น ก็จะทวีความเคารพ
 นับถือยิ่งขึ้น ที่เป็นญาติมิตรสหาย ก็จะรักใคร่ชอบพอ
 มากขึ้น ทุเป็นผู้น้อย ก็เป็นผู้ใหญ่เอ็นดู ทุเป็นผู้ใหญ่

ผู้น้อยก็จะเคารพ รักใคร่ แน่นแฟ้น
ไพเราะจับใจว่า

กึ่งสุภาภิกขุราชนัน

ผูกสนิหิตเชือนเหล้อยาก
ถึงเหล็กฟากรัดไว้ก็ไม่มัน
จะผูกด้วยมนตร์เสกลงเลขยันต์
ไม่มันเหมือนผูกไว้ด้วยไมตรี.

ตามที่พอได้เล่ามานี้ ลูกคงพอเข้าใจ แลเห็นความ
สำคัญของสังคหวัตถุ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้แล้ว
พอขอรวมความสั้น ๆ ว่า คนเราทุกคน ต่างอยากให้มีคน
รักมากกว่าอยากให้เป็นเกลียด เขาจะนิยมรักเราได้ ก็เพราะ
รักวิธีผูกน้ำใจให้เขารักเขานิยม เขาจะรักนิยมชมชอบเรา
ก็ด้วยความประพฤติดีงามหลักสังคหวัตถุทั้ง ๔ อย่างแก่เขา
เพราะคุณทั้ง ๔ อย่างนี้จะเหมือนเป็นบ่วงหรือเชือกคล้องผูก
รักน้ำใจคนอื่น ให้รักใคร่เอ็นดูเรา ใ้รักที่สุดไม่มีอะไรสู้
เท่ากับเป็นคาถาเมตตาท่าอย่างวิเศษ

การที่คนอื่นชอบ คบค้าสมาคม ถิ่นลูก มีผู้หลักผู้ใหญ่
ชอบทักทายปราศรัย พื่อนักกาหกคะเนเขาเองว่า คงเป็น
เพราะลูกประพฤติดีตรงกับลักษณะของสังคหวัตถุ เป็นส่วนมาก

รักใคร่ สนับสนุนกลมเกลียวกัน ช่วยเหลือกิจธุระของกัน
และกันตามสามารถ ะไ^๕ก็^๕ขอ^๕ว่า^๕ผู้^๕ความ^๕สุข^๕ตาม^๕สมควร

หากคิดใจสงสัยอย่างไร ะ^๕ร^๕อ^๕ไ^๕ด^๕า^๕ม^๕พ^๕อ^๕ เ^๕ร^๕ง^๕ช^๕ัก^๕ซ^๕้า
ก็^๕ร^๕ง^๕ไ^๕ด^๕า^๕ม^๕ต^๕ง^๕เจ^๕็ด เขา^๕า^๕า^๕ห^๕อ^๕บ^๕า^๕ย^๕ให้^๕เ^๕้า^๕ใจ^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ห^๕ม^๕อ^๕น^๕ก^๕ัน พ^๕อ^๕
ข^๕อ^๕พ^๕ัก^๕ เ^๕ร^๕อ^๕ง^๕ ส^๕ัง^๕ค^๕ห^๕ว^๕ัต^๕ถ^๕ุ จ^๕ร^๕ร^๕ม^๕ส^๕ำ^๕ห^๕ร^๕ับ^๕ ย^๕ั^๕ก^๕เ^๕น^๕ย^๕ว^๕ น^๕ำ^๕ใจ^๕ผู้^๕อ^๕น^๕ไ^๕ว^๕
เ^๕พ^๕ย^๕เ^๕้า^๕น^๕ก^๕อ^๕น

สวัสดิกุลกรัก

วงศ์ ประเทืองธรรม

คำถามท้ายบท

๑. สักกวัตถุ หมายความว่าอย่างไรบ้าง ?
๒. สักกวัตถุ แบ่งเป็นกี่อย่าง ข้อต้นว่าอะไร ?
๓. พ่อแม่มีสักกวัตถุกับลูกหรือไม่ อย่างไร ?
๔. เขาใช้กายเย็บเสื้อ กางเกง ถ้าจะผูกมัดน้ำใจคน
เราควรทำอย่างไร ?

๑
บทที่ ๓

ทาน การให้ปันสิ่งของ

(สำเนาจดหมายฉบับที่ ๓)

วิจิตร ลูกรัก

ตั้งแต่พ่อส่งจดหมายฉบับที่ ๒ ถึงลูกแล้ว ชวนให้นึกเกรงว่า ลูกจะไม่เข้าใจเรื่องสังคหวัตถุซักเงน เพราะพ่ออธิบายรวม ๆ กันไป สำหรับคนผู้ใหญ่อย่างพ่อรักนึกคิดเทียบเคียงเอาเองบ้าง ก็พอเข้าใจได้ แต่ลูกยังเป็นเด็ก น่าจะเข้าใจยากฉะนั้นพ่อจะแยกอธิบายให้ฟังทีละข้อ เชื่อว่าคงช่วยให้ลูกเข้าใจตกชนเป็นแน่

พ่อได้พักมาแล้วว่า จะให้คนอื่นรักใคร่เอ็นดูเรา เราต้องรู้จักวิธีผูกน้ำใจ เขาไว้เหมือนเขาใช้กาย เย็บเสื่อทางเกงใช้ลวกหรือเชือกเย็บสมบทหนึ่งสอดนั้น เครื่องสำหรับผูกน้ำใจคน ก็คือสังคหวัตถุ เรื่องความช่วยเหลือกัน แยกเป็น ๔ อย่าง คือ ทาน การให้ปันสิ่งของ ๆ คนแก่ผู้ควรให้เป็นข้อที่ ๑

การให้ปันสิ่งของ ๆ เราแก่คนอื่นนั้น มิใช่ว่า เรามิ
 อดระโยยักจนให้คนอื่นจนหมดหรือใครมาขออะไร ก็หยิบให้
 ๒๕ ๖๕ ทำดังนี้ ไม่ถูกต้องลักษณะของสังคหวัตถุ ต้องอาศัยการ
 ใคร่ ครวญ พิจารณาของเรา ก่อนว่า ควรจะให้หรือไม่ ควรให้
 อย่างไร มีหลักที่ควรถือไว้สำหรับครัดครองก่อน ๓ อย่าง
 ถ้าเห็นว่าการให้ของเรา ตรงกับหลักอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว
 เป็นใช้ได้ นอกจากนั้นใช้ไม่ได้ ไม่ควรให้

๑. อนุเคราะห์ ได้แก่การให้ที่คิดช่วยเหลือ เมื่อ
 เห็นผู้ชวยากจน ขัดสน หรือขอชวยากจริง ๆ เช่นคนขอทาน
 ทา หู พิการ ทำมาหากินไม่สะดวก จึงชวยากจนขัดสน มา
 ร้องขอกับเรา เช่นนี้เรามสิ่งของอะไร ก็พอจะช่วยเหลือแก่
 ความชวยากจนขัดสนเขาได้เช่นเสื้อผ้า อาหาร หรือสิ่งต่าง ๆ
 ก่อนเคราะห์ให้ไป เพื่อเขาได้นำไปใช้สอยชวยอาหาร ถ้าเรา
 ไม่ให้เขาก็คงลำบากต่อไป เราให้แก่คนเช่นนั้น นับว่าเป็นการ
 สมควร ที่ออกหนุนให้มีความสะดวกสบายขึ้น เรียกว่าให้ด้วย
 การอนุเคราะห์ ชวนให้ผู้รับนึกถึงบุญคุณของเราตลอดไป

๒. สมเคราะห์ ได้แก่การให้แก่ผู้ที่มีฐานะเสมอกับ
 เรา ไม่ใช่คนชวยากจนขัดสนถึงเราจะไม่ให้อะไรแก่เขา ๆ ก็ไม่
 ลำบากเดือดร้อน แต่เห็นว่า เขาเป็นญาติพี่น้องกับเราบ้าง

เป็นเพื่อนอยู่บ้านใกล้เรือนเคียงกับเราบ้าง เป็นเพื่อนฝูงอยู่
โรงเรียนเดียวกันหรือชนเดียวกันบ้าง เพื่อนแสดงน้ำใจแผ่แผ่
ธารน้ำดีลงในเขา เรามีของเล่นของร่ายประทานหรือของใช้
อื่น ๆ เช่น สมุดดินสอ เป็นต้น ก็เฉลี่ยให้เขาย่างตามสมควร
หรือเขาออกปากขอมสิ่งของหรือสัปดาห์ เมื่อเรามีอยู่ก็ยื่นก
ให้ขม หรือขอร้องให้ช่วยเหลือทำอะไรอะไร พอทำได้ เราก็
ยื่นให้ช่วยทำให้ตามกำลังความสามารถของเรา ทั้งนี้ เรเรียกว่าให้
ด้วยการสมเคราะห์ ชวนให้ลูบหน้าอกขอยใจถึงความอาวเผอแผ่
ของเรา

๓. บุชาคุณ นคือให้ขกับท่านผู้ใหญ่ ที่มีอายุ ฐานะ
คุณความดีสูงกว่าเรา เช่น พ่อแม่ ยี่ ย่า ตา ยาย ครู
อาจารย์ ภิกษุสามเณร เป็นต้น ท่านเหล่านั้น ไม่จำเป็นต้อง
ต้องอาศัยการช่วยเหลืออะไรจากเรา แต่หากเราระลึกถึง
บุญคุณของท่าน ที่เลี้ยงดูเรามาบ้าง แนะนำสั่งสอนเราให้
วิชาความรู้บ้าง ให้รู้จักประพฤติตัวอยู่ในทางดีบ้าง เราอยาก
ตอบแทน พระคุณ ของท่าน เรามี อะไร เป็นของกิน หรือของใช้
งาม ๆ ก็นำไปให้ท่าน เท่ากับแสดงน้ำใจรักต่อท่านว่า เรา
ระลึกถึงบุญคุณของท่านอยู่เสมอ อย่างเราไปทำบุญใส่บาตร
ทั่วทิศ หรืออย่างทูลเกล้าถวายอาหารกระป๋องตรา ๓ ทหารไปให้

พ่อตงรับประทานข้างนั้น เป็นต้น เรียกว่าให้ด้วยการบูชาคุณ
เป็นการชวนให้ผู้อื่นเห็นคุณ เมตตาในเราอยู่เสมอ

ในลักษณะทั้ง ๓ ข้างนั้น กล่าวตามประเภทของคน
ที่ไ้บริการ แล่แบ่งาก เราคือ เป็น ชะนิค ที่มีฐานะต่ำ กว่าเรา
เรียกว่าให้ด้วยการอนุเคราะห์ ชะนิคที่มีฐานะเสมอกับเรา
เรียกว่าให้ด้วยการสมเคราะห์ ชะนิคที่มีฐานะสูงกว่าเรา
เรียกว่าให้ด้วยการบูชาคุณ

ถ้ามุ่งถึงความตั้งใจที่คิดแบ่งปันให้ นั้น ก็มีเป็น ๒ ชะนิค

คือ

๑. ให้เจาะจง ไ้แก่มุ่งให้เฉพาะแก่คนนั้นคน
เช่นลูกให้อาหารกระป๋องแก่พ่อ ให้สมุดกินสอแก่เพื่อนนักเรียน
หรือให้ทานแก่คนขอทาน เรียกตามขาลว่า ปาฏิปุคคติกทาน

๒. ให้ไม่เจาะจง ไ้แก่มุ่งให้เพื่อเป็นประโยชน์แก่
คนอนทั่ว ๆ ไป ไม่มุ่งหมายเฉพาะคนนั้นคนนั้น เช่นปลูก
ศาลาไว้กลางทาง ชุกข่อน้ำไว้ ใครเดินทางผ่านไปมาได้พัก
อาศัย สร้างโรงเรียนให้เด็กทั่วไปได้เล่าเรียน สร้าง
โรงพยาบาลรักษาคนป่วยเจ็บทั่วไป เป็นต้น เรียกตามขาลว่า
สังฆทาน

อนึ่งการให้อภัย คือประพาศให้คนอื่นเขาไว้ว่างใจ
 ไม่คิดระแวง เช่นให้เขาไว้ไว้ว่า เราไม่เป็นคนกร้ายข่มเหง
 ใคร เราไม่มีอไวใจเร็ว ลึกเล็กชะโมยน้อยของใคร เรา
 ไม่เป็นคนตลบตะแลงพดลลับปลับเป็นต้น ใครได้ติดคอใกล้ชิด
 กับเรา เป็นไม่ต้องระแวงภัยกลัวเกรงว่า เราจะทำผิดคิดร้าย
 ต่าง ๆ อย่างกลูกก็คงเคยพบเคยเห็นบ่อย ๆ ที่บางคนเกิน
 เพลินไปโดนคนอื่นเข้า ต้องขออภัยเขาเพราะความพลั้งเผลอ
 ของตน ไม่ได้แก่งไคน การให้อภัยนั้นเป็นข้อสำคัญอย่าง
 หนึ่ง ถ้าทุกคนต่างคอยให้อภัยต่อความพลั้งเผลอผิดพลาด
 ของผู้อื่นทั่ว ๆ ไปแล้ว การทะเลาะวิวาทกันก็คงจะไม่มี
 อย่างเพื่อนของลูก ถ้าต่างคอยเขารักเขาเปรี๊ยะโกร่งง่าย
 ใจน้อย ใครกระทบกระทั่งล้อเลียนข้างเล็กน้อย ก็โกรธได้
 ทุบตีหรือคำต่าง ๆ อย่างนี้จะคบกันไม่ได้ เพราะน้ำใจ
 ไม่หนักแน่นเขินนักก็ฟ้า ทั้งใคร ๆ ก็ไม่อยากคบหาคนใจน้อย
 เช่นนั้นด้วย เมื่อรักจะเล่นด้วยกัน จำต้องมีน้ำใจหนักแน่น
 หนักให้อภัยในการพลั้งพลาด กระทบกระทั่งกัน หรือเขา
 ล้อเราบ้าง เราล้อเขาบ้าง ก็จำต้องให้อภัยกันเสีย อย่าถือโกรธ
 ง่าย ๆ อย่างนั้น ท่านก็จักเป็นทานเหมือนกัน เรียกว่า
 อภัยทาน

ส่วนสิ่งของที่เราจะให้ ก็จำต้องเลือกให้เหมาะแก่คนที่
 มารับไป จะนึกเสียว่ามาขอก็ให้ไป ๆ กันนี้ไม่ถูก บางอย่าง
 ของที่หักกลายเป็นโทษไปก็ได้ เช่นยาพิษ ผู้รับนำไปให้คนอื่น
 รับประทานตายก็มี ให้ของมีนเมาเช่นสุราเมรัย หรือให้ความ
 อนุเคราะห์แก่โจรคนร้าย กันนี้ไม่ควร ต้องเลือกของที่
 ไม่ประทุษร้ายใคร ไม่เป็นโทษแก่ใคร และเหมาะสมแก่ผู้รับ
 เช่นให้อาหารแก่คนอดอยาก ให้สมุดกินสอแก่เพื่อนนักเรียน
 ที่ไม่มีใช้ เป็นต้น จึงจะเป็นการให้ที่ถูกต้อง มิฉะนั้นจะ
 กลายเป็นช่วยให้กำลังแก่คนชั่ว เช่นให้ข้าวให้น้ำแก่คน
 ชะโมยที่หลบหนีเขามา เป็นต้น

การที่ท่านสอนให้ลูกเข้าใจคนอื่นด้วยทานการให้สิ่งของนี้
 เป็นคุณประโยชน์ ๒ ข้อ คือ

๑. เป็นการอบรมฝึกนิสัยของเรา ให้เป็นคนมีน้ำใจ
 กว้างขวางไม่เห็นแก่ตัว คอยอุทิศตนช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลัง
 ส่วนคนตระหนี่เหนียวแน่น มักมีนิสัยอยากได้เป็นของตัว
 ทลอมไป ไม่เลือกว่าของเล็กของใหญ่ คนตระหนี่จึงเป็นคน
 ใจคับแคบเห็นแก่ตัวเป็นประมาณ ถึงคราวที่ตัวจะต้องอุทิศตน
 ช่วยเหลือคนอื่นบ้าง ก็มักหลบหลีกทำไม่รู้อยู่ไม่เห็น ถ้าเห็น

ช่องจะไต่อะไรบ้าง แม้เป็นสิ่งที่เล็กน้อยเพียงไร ก็พยายาม
 วนไต่ กันจึงไม่มีใครชอบคนตระหนั

๒. เป็นการ เชื่อมความ สามัคคี กลมเกลียวกัน กับผู้ที่
 ใ้รับอนุเคราะห์ สัมเคราะห์หรือบงาคุณจากเรา ให้มีเมตตา
 ขารรักใคร่ในเรา เขามัอะไรที่พอจะตอบแทนเราได้เขาก็มัก
 ใ้ห้ตอบแทนเราเหมือนกัน ทั้งคำสอนของพระพุทธเจ้าข้อ ๑ ว่า
 ใ้ห้ยอม ผลไมตรีไว้ไว้ คือ คนที่ไม่ ตระหนั เห็นแก่ตัว แล้ว
 มัใจใหญ่ คบเพื่อนฝูง อนุเคราะห์ สัมเคราะห์ผู้อื่นจนลึ
 กาลัง คนอื่นที่ใ้รับอนุเคราะห์ สัมเคราะห์ แล้ว ย่อมเป็น
 เหตุชวนใ้ค้นเคยคิดต่อระลึกถึงสนิทสนมกันยิ่งขึ้น

คนที่ใ้คบแคบ ไม่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับใคร มักจะมี
 เพื่อนน้อย ไม่มีใครอยากคบเพราะตระหนั เห็นแก่ตัวเอง
 มากเกินไป ไม่เพียงแต่จะมีเพื่อนน้อยเท่านั้น ข้าจะมีคนเขา
 เกลียด ไม่อยากอกหนช่วยเหลืออะไรอีกด้วย ไม่ต้องนึก
 ถึงใครอื่น ระวังถึงตัวลูกเทียบดึกแล้วกัน เราชอบใ้คนอื่น
 ประพฤติกับเราอย่างไร เราต้องประพฤติกับคนอื่นอย่างนั้น
 เหมือนกัน จะชอบใ้เขาประพฤติกับเราฝ่ายเดียว เราไม่ค
 ติชอบเขาบ้าง เป็นการเขาเปรียบเกินไป คงไม่มีใครเขาแยแส
 มากับคำสมากมั่วเลย

เพราะฉะนั้น การให้ขึ้นสิ่งของ ๆ เราแก่ผู้อื่น ท่าน
จึงว่าเป็นเครื่องผูกน้ำใจของผู้รับให้รักใคร่นิยมนับถือ เมตตา
กรุณา ตามที่พอใจอธิบายมานี้ เชื่อว่าลูกคงเข้าใจซัดเจนค
แต่ขอให้ลูกเข้าใจว่า นี่เป็นแต่เพียงสังคหวัตถุ เครื่องเหนยว
รงน้ำใจคนอื่นให้รักใคร่ชอบน เหมือนใช้เชือกมัดไม้รอบหนึ่ง
หรือเปราะเคียวเท่านั้น ยังไม่นับว่าแน่นแฟ้นนัก จำต้องหา
วิธีผูกมัดให้ไม้หลายรอบหลายเปราะอีกต่อไปจึงจะมั่นคง

การผูกน้ำใจคนในระยะรอบแรก ท่านสอนเพียงแต่ให้
ยอมเสียสละขึ้นสิ่งของ ๆ เราแก่คนอื่น ถ้าเราไม่มีสิ่งของอะไร
จะให้ เพียงนึกให้ระลึกถึงความพลั่งเผละฉีกพลาทของผู้อื่นก
ใช้ใจแต่เท่านั้นยังไม่เพียงพอ ต้องรู้จักคำพทไฟเพราะ
อ่อนหวานแก่เขาอีก จึงจะช่วยรงน้ำใจผู้อื่นให้รักใคร่ เห็นคเรา
แน่นยังจน ถ้าพอจะแข็งแรงติดคอกันไปก็เกรงจะยืดยาว ชวนเข
และเข้าใจไขว้เขวกัน จึงขอจบแก่ท่าน การให้ขึ้นสิ่งของ ๆ
คนแก่ผู้อื่นเพียงข้อเดียวก่อน ลูกจะไ้มีเวลาอ่านบทพทมนเข้าใจ
ซัดเจน จนกว่าพอจะไ้เขียนอธิบายส่งมาใหม่

สวัสดีลูกรัก

วงศ์ ประเทืองธรรม

คำถามท้ายบท

๑. เราเฉลี่ยแบ่งปันให้แก่คนชนิกไหนบ้าง ที่เรียกว่า
ให้ด้วยการอนุเคราะห์ ?
๒. ให้ชนิกเราจริงนั้นอย่างไร ?
๓. มีคนเดินมาชนเราโดยไม่ทันถนัด เขาพูด
ขออภัย เราก็ยื่นคำให้ชกไม่ถือโกรธทั้งนี้ เรียกว่า
ชกทานได้หรือไม่ เพราะเหตุไร ?
๔. ทำไมจึงไม่มีใครอยากคบหากับคนตระหนี่ ?

บทที่ ๔

ปียวาจา เจริญอ่อนหวาน

(สำเนาจดหมายฉบับที่ ๔)

วิจิตร ลูกรัก

พ่อได้รับจดหมายของลูกแล้ว ยินดีมากที่ลูกรับรองว่า
จะประพฤติตัวตามหลักสัจจกตัญญูเต็มกำลังตลอดไป ทั้ง
เพื่อนของลูกก็ชอบอ่านจดหมายของพ่อ คอยถามหาอยู่เสมอ
ทำให้ปลื้มใจมาก เพราะคำพูดของพ่อสามารถเป็นประโยชน์
แก่คนอื่นหลายคน เขาเถอะพ่อจะพยายามชี้แจงส่งไปให้
เร็วกว่าเคย กำลังมีเวลาว่างพอคิดเขียนอะไรได้บ้างแล้ว
แต่อย่าคิดว่าลายมือพ่อยุ่งเหยิง ถ้อยคำสำนวนรุงรังนะ นานๆ
จะได้จับดินสอปากกากับเขาสักครั้ง ๑.

คราวนี้พ่อจะพูดถึงเครื่องสำหรับผูกน้ำใจเปราะบาง ๒ คือ
ปียวาจา เจริญวาจาที่อ่อนหวาน ให้เข้าใจแจ่มแจ้งว่า ผูก
น้ำใจคนได้อย่างไรต่อไป แต่ขออย่าเสียก่อนว่าจดหมายที่พ่อมี
ถึงลูก พลอยทำประโยชน์ไปถึงเพื่อนของลูกด้วยนะ ะบบ

เขาในข้อขยวาทักใดเหมือนกัน เพราะหนังสือคำพูดของ
คนนั้นเอง จึงทำให้พอขยขึ้นเขียนขึ้นอีกมาก

อย่างไรเรียกว่าวาทาอ่อนหวาน ก็คือคำพูดที่สละสลวย
อ่อนโยน ผู้ฟังรู้สึกศกศกใจฟังนั้นมนวลไม่แสดงหุ เช่นคำ
จะ จ้า คุณ เธอ เป็นต้น เรืองคำพูดนั้น ต้องอาศัยสิ่งเกด
ว่า บ้านไหน คำบลไหน หรือสภาคไหน เขานิยมถ้อยคำ
อย่างไรว่าอ่อนหวานน่าฟัง ก็ต้องผ่านนิมไนใช้ถ้อยคำอย่าง
นั้นตาม อย่างที่บ้านเราถกขกรเทพฯ ถกนิมคำพูดศกศกเพยน
กันอยู่ข้างแล้ว ถกอยู่ถกรูเทพฯ หรือที่โรงเรียน เขานิยม
พูดถ้อยคำอ่อนหวานกันอย่างไร หรือครล่งสอนอย่างไร ก็
ต้องศกศกถกถกตาม ขยาคถถกรนใช้คำพูดอยู่ตามเดิม จะ
ถกเขาเขาเยเยให้ไค้อาย

แต่เมื่อจะพูดตามหลักในพระคาสนาของ เราแล้ว ถ้อย
คำถถถถถถถถถถ มีใช้แต่เพียงทำให้ผู้ฟังเบิกขานศก
ศกใจอย่างเกยว เพราะถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถ
เรื่องโกถถ ถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถ
พระคาสนาของ เรา ถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถ
ชอถถถถ เป็นประโยชน์ถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถ

เป็นคำพูดที่แท้ ฉะนั้นท่านจึงวางหลักห้ามการพูดไว้ ๔ ประการ
คือ

๑. มสฺสาวาท พูดเท็จ ข้อนั้นหมายถึงว่า พูดให้คนอื่น
วิญญูใจให้ผิดจากเรื่องที่เป็นจริง เช่นเรามาโรงเรียน
สายเพราะได้เล่น แต่บอกกับครูว่ารีบใช้ผู้ปกครองถึง
เป็นต้น ถึงจะไม่พูดด้วยปาก เพียงแต่ใช้กิริยา เช่นพะยักหน้า
หรือขยิบตา ที่สฺสทณฺเษยนหนังสือ ถ้าทำให้ผิดจากความ
เป็นจริงแล้ว ท่านเรียกว่ามสฺสาวาท พูดเท็จ ห้ามไม่ให้พูดทั้งนี้
ท่านต้องการให้พูดตามเรื่องที่เป็นความจริงอย่างไรเท่านั้น
เรื่องเท็จเลียงแยะในนี้ท่านสฺสทณฺเษย ต้องถูกหม้ายารุมกินแะ
เสียหมดฝูง ก็เพราะโทษพูดหลอกลวงโกหกคนอื่นจนเขาเชื่อ
ถึงคราวพูดจริงบ้าง ก็ไม่มีใครเชื่อ ต้องได้รับเคียดกร้อนเสีย—
หาย เพราะการพูดเท็จของตนเองมีใช้หรือ

๒. ปิสฺสนาวาจา พูดส่อเสียด ได้แก่พยายหาญคนนั้น
คนนั้น ด้วยเรื่องที่เป็นจริงบ้าง ไม่จริงบ้าง ให้เขาโกรธกัน
ทะเลาะกัน ทั้งเป็นการทำให้แตกร้าง ไม่สามัคคีกลม—
เกลียวกัน ท่านจึงห้ามไม่ให้พูด ท่านสอนให้พูดในทำนอง
ชักชวนให้รักใคร่ชอบพอ เห็นใครเคืองใครโกรธกัน ก็ช่วย
พูดชักนำจนหายเคืองหายโกรธ กลับรักใคร่ชอบพอกันใหม่

๓. ผรุสวาจา พุดคำหยาบ ได้แก้ด้วยคำวาจาไม่
ชวนฟัง ไม่คุกคามน้ำใจ ฟังระคายหูท่านจึงห้ามไม่ให้พูด ท่าน
สอนให้พูดแก้ด้วยคำอ่อนหวาน ชวนฟัง ถึงขี้นวาทที่พูดกำลัง
อธิบายอยู่นั้น

๔. สัมผัสปลาล พุดเพื่อเจ้อ ได้แก้พูดตลกกระตอง
เหลวไหล ไม่เป็นเรื่องราว ยกถ้อยอะไรเป็นหลักฐานจริงจริงมีไ้
อย่างที่เราเรียกว่าพูดพล่าม เสียเวลาเสียประโยชน์ไปเปล่า ๆ
ท่านจึงห้าม ท่านต้องการให้พูดแก้ด้วยคำที่มีหลักฐานมีประ-
โยชน์ เช่น พูดคุยโต้ถามกันในวิชาที่เรียนหรือการบ้านที่ครูสั่ง
ให้ทำ ชวนเล่น ออกกำลังบำรุงอนามัยทั้งนี้ท่านไม่ห้าม เพราะ
ได้ประโยชน์เกี่ยวกับการเรียนคแล้ว

ตามหลักการพูดของพระศาสดานาน ลูกอ่านแล้วจะเห็น
ไว้ว่า การพูดวาจาอ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคาย ก็อยู่ในหลักข้อ
ที่ ๓ เหมือนกัน แต่ควรเข้าใจให้กว้างว่า ถึงพูดกับผู้อื่น
เพียงไร ก็อย่าให้เกี้ยวของกบอก ๓ ซอนนควย จึงจะเป็น
วาจาสุกน้ำใจคนอื่นใดก็มิฉะนั้นจะสุกน้ำใจเขาไว้ไม่แน่น เพราะ
ไม่นานเขาคงจับผิดได้ เหมือนเชือกเบี่ยงใช้ไม่เท่าไรก็ขาด

การพูดของคนเรา นับว่าเป็นของสำคัญอย่างยิ่ง คน
 อื่นจะรู้สึกเสียใจของเราได้ก็เพราะฟังจากคำพูดของเราเอง
 ถึงคนไม่พูดไม่ได้ ก็ทำกิริยาบอกไข่พอให้คนอื่นรู้อย่างเกี่ยว
 กับเราไม่พูดด้วยปาก แต่เขียนหนังสือบอกให้คนอื่นรู้เรื่องได้
 ฉะนั้น จะพูดก็พูดชั่ว หรือพูดให้คนรัก พูดให้คนเกลียด
 ก็เพราะปากของเราแหละ โบราณท่านจึงว่า “พูดก็เป็นเงิน
 เป็นทอง” และ

“สัปดาห์หวานอ่อนม้วนแสน
 ไม่เหมือนแม่น้ำพจนานทหวานหอม
 กลิ่นประเทียบเปรี้ยวดวงพวงพยอม
 อาจจะน้อมจิตต์ ไน้มด้วยโลมลม
 แม้นลือลามหยาบหยาบไม่ปลาบปลื้ม
 คังคุดคิมบอระเพ็ดต้องเข็ดขม
 ผู้ดีไพร่ไม่ประกอบชอบอารมณ์
 ใครฟังลมเมินหน้าระอาเออ.”

ท่าน การให้ขึ้นในข้อต้นของสังคหวัตถุ นั้นเป็นการให้
 วัตถุสิ่งของแก่คนอื่น ส่วนขี้วาจา พูดถ้อยคำอ่อนหวานกับ
 ผู้อื่น นั้นเท่ากับการให้ด้วยคำพูด และการพูดหยาบคาย

หรือพวกไฟเวาะอ่อนหวาน ก็มีอยู่ในตัวเราเอง ไม่ต้องลงทุน
 ออกแรงเที่ยวหามาจากคนอื่น ควรที่เราจะให้ท่านคำพุดท้อ
 หวานพึงเพราะเหตุ เป็นทศกศัมม์ใจ ให้คนเขารักใคร่นับถือ
 มากกว่าหรือ การพุดให้เขาเกลียดกลัวตัวเอง จะมีประโยชน์อะไร
 การพุดถ้อยคำอ่อนหวาน เห็นยั่วรงน้ำใจคนอื่น ให้รัก
 ใคร่นับถือได้อย่างไรนั้น ไม่ต้องกลืนใจกล ลุกงนกับเทียบกับ
 ตัวลกเองว่า ถ้าจะมีใครมาพุดกระซอกซอกซอก ซนม่งซนกล ลุก
 ะนุกนียมซึมซอบหรือไม่ ลุกคงตอบโต้ทันทีว่า ไม่ซอบ นก
 เกลียดและโกรธขึ้นมาทันที นกเพราะคำหยามไม่มีใครอยากฟัง
 เลยมิใช่หรือ ก็ถ้ามีคนมาพุดจาอ่อนหวานด้วย ลุกคงนก
 ซอบนกรักใคร่ ถึงจะให้ช่วยทำธุระงานการอะไรอย่าง ก็คงยินดี
 ช่วยจนเต็มกำลัง นกก็เพราะการใช้ถ้อยคำอ่อนหวาน กุศกัม
 น้ำใจนั้นเอง เราเองไม่ชอบคำหยาม คนอื่นก็ไม่ชอบเหมือนกัน
 กัน เมื่อตัวเราไม่ชอบให้คนอื่นพุดหยามคาย เราก็ไม่ควร
 ะพุดคำหยามคายแก่คนอื่น เราชอบใจคนที่พุดอ่อนหวาน เรา
 ก็ควรพุดอ่อนหวานแก่คนอื่นทั่วไป ลุกเคยอ่านหนังสือของท่าน
 สุภาษิตมาแล้ว จำเรื่องโคหนันทีวิศาลได้หรือไม่ โคหนันที—
 วิศาลเป็นสัตว์ยังไม่ชอบคำหยามคาย ที่เจ้าของขี้ตะคอกว่า

“เฮ้ยอ้ายโคชเกียมิงจงลากเกวียนไป” แต่กลับชอบคำอื่น—
 หวาน ที่เจ้าของพดปล่อยใน ตอนหลังว่า “พ้อมหาจำเวญ
 พ้องลากเกวียนไป” เจ้าของต้องแพ้เพราะนั่นเสียเงินก็เพราะปาก
 ของตนพดหยาบคาย ภายหลังกลับชนะไ้เงิน ก็เพราะปาก
 ของตนเองพดอ่อนหวาน เช่นนี้ลกพอจะเห็นโคหฺรยยังว่าการ
 พดถ้อยคำอ่อนหวาน สามารถยกเหนยวนำใจคนอื่นให้รักใคร่
 นับถือไ้ได้อย่างแท้จริง

อีกประการหนึ่ง พระพุทธเจ้าของเรา ท่านไม่เคยพดคำ
 หยาบคาย พดเท็จ พดล่อลวงหรือตลกคนองกับใครเลย คำ
 พดของท่านล้วนแต่ไพเราะอ่อนหวาน ตั้งแต่เริ่มชนต้น ทั้ง
 ตอนกลาง ตลอดจนจบสุดท้ายสมเหตุสมผล และเป็นจริงทุกๆ
 คำ จึงมีคนนับจำนวนไม่ถ้วนเคารพนับถือ สักการบูชา
 กราบไหว้พระองค์มาดังทกวัน นับเป็นเวลาถึง ๒๕๐๐ ปีเศษ
 แล้ว ก็ยังไม่เสื่อมศรัทธาความนับถือ ตลอดจนพ่อและลูก
 ก็เคารพนับถือท่าน และเรื่องสังคหวัดถุพดถ้อยคำ ก็เป็นคำ
 สอนของท่าน คำสอนของท่านทั้งหมด ที่เราเรียกกัน
 ว่าพระธรรมนั้นแหละ นับเข้าไ้ในข้อบิยาจาเรเราอ่อนหวาน
 จึงสามารถผูกนำใจคนหลายชาติหลายภาษา หลายบ้านหลาย
 เมือง ให้เคารพกราบไหว้พระองค์อยู่ทุกวันนี้

พ่อไก่พักอธิบายถึงขั้ววาจา เหวววาจาที่อ่อนหวาน ซึ่ง
เป็นข้อที่ ๒ ในสังคหวัตถุมาให้ฟังอีกยาว ก็เพื่อให้ลูกเข้าใจ
รู้สึกเห็นคุณประโยชน์ของขั้ววาจาแล้ว จะโกหกประพฤติกั
ตามอย่าง เป็นหนทางผูกน้ำใจคนอื่นให้รักใคร่ สนิทสนม
อยากคบค้าสมาคมด้วย เหมือนเป็นเชือกเปราะที่ ๒ จะทำให้
ความรักใคร่เอ็นดูของผู้อื่นมั่นคงยิ่งขึ้น

สำหรับตัวลูก เท่าที่พ่อสังเกต เมื่อยังไม่ถุกยั่วให้
โกรธเคืองหรือขี้ใจ ก็ยังไม่เคยได้ยินว่า ใช้ถ้อยคำหยาบ
คายอะไรนัก แต่พอถุกยั่วเข้าแล้ว ออกระหยายคายเหลือทน
อยู่สักหน่อย ค่อยไปนี้ พ่อขอเตือนว่า ก่อนจะพูดอะไรกับใคร
จงนับแต่ ๑ ไปจนถึง ๑๐ เสียก่อน จึงค่อยพูด เพื่อจะได้มี
เวลาศึกษาคำพูดที่อ่อนหวาน อย่างผลุนผลันพูดออกไปทันที ถ้า
มีใครมาพุดยั่ว เกิดโกรธขี้ใจขึ้นมา กำลังนับ ๑ ถึง ๑๐ อยู่
ความโกรธเคืองนั้น ก็จะค่อยเบาบางลง พอระงับถึงคำพูดที่
อ่อนหวานได้ ไม่ถึงกับล้มตัว พุดไปด้วยกำลังความโกรธ ถ้าลูก
หมั่นหักประพฤติกัไว้เช่นนั้นเสมอไป พ่อเชื่อว่าลูกจะมีเพื่อน
อีกมาก ทั้งผู้ใหญ่ทั้งระเมคตากรณายังขึ้น ทั้งพระพุทธรเจ้าก็
ทรงสรรเสริญว่าเป็นคนงาม

ทุกบขอกมาว่า หยกเทศมน จะชวนเพื่อนไปเที่ยวบ้าน
 สัก ๒-๓ คน พ่ออินคึกขอรับ จะไ้สังเกคนิสสัยใจคอพวก
 เพื่อนของลูกบ้าง ขอรับเรื่องบยวาทา เรรจวาทาทอนหวาน
 แต่เพียงนี้ ส่วนข้ออศกรวียา ประพฤติเป็นประโยชน์แก่ผู้
 อื่น พ่อจะไ้เขียนเล่าให้ฟังในฉบับต่อไป.

สวัสดิ์กุลกรัก

วงศ์ ประเทืองธรรม

คำถามทำยบท

๑. ท่านห้ามการพูดโกหกไว้อย่าง อย่างไร ๑ ท่าน
 ห้ามว่าอะไร?
๒. การพูดคำขี้ปากกับการเขียนหนังสือ นับเป็นอย่างไร
 เกี่ยวกันหรือไม่ เพราะเหตุไร?
๓. ต้องพูดด้วยถ้อยคำอย่างไร คนฟังจึงจะรักใคร่
 เอ็นดู?
๔. เวลาโกรธมักจะพูดโกหกไม่ได้ จะมีวิธีแก้ไขให้พูดได้
 เสมออย่างไรบ้าง?

บทที่ ๕

อัครจริยา ประพฤติประโยชน์

(สำเนาจดหมายฉบับที่ ๕)

จิตร ลุกรัก

ในระหว่างนี้ พ่อต้องไปช่วยท่านสมภารที่วัดเหนือบ้าน
มุงหลังคาถ้ำ และเตรียมจะปลูกโรงเรียนนักธรรมอีกด้วย พอ
งานทางวัดว่างมือลงบ้าง พวกญาติทางใต้บ้านก็มาขอแรงไป
ช่วยปลูกศาลาทักกลางทุ่ง สำหรับคนเดินทางไปมาพักอาศัย
และซุกบ่อน้ำด้วย กว่าจะเสร็จก็หลายวัน ไม่ค่อยมีเวลาอยู่ที่
บ้าน การเขียนอธิบายเรื่องสังคหวัตถุจึงพลอยติดขัดล่าช้าไป
ด้วย เวลานี้กำลังว่างจะได้เริ่มอธิบายต่อไป

เมื่อพ่อไปช่วยทำงานอยู่วัดนั้น พระท่านเล่าเรื่องจาก
หนังสือพิมพ์ให้ฟังว่า พวกยวชนได้ช่วยเหลือชาวบ้านทอดไฟ
ไหม้ จนตกลงมาภายหลังคางคกกับสยบ และบางคนก็ช่วยจับ
ร้ายส่งตำรวจก็มี ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากทางราชการ

เป็นอันมาก พอพลอยปลื้มใจแทน ก็วยมาก็คึกเห็นว่า เก๊ก ๆ
 ของเราสมัยนี้ ใ้กรับการฝึกหัดอบรมใ้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นตาม
 กำลังแรงของตัว ไม่นิ่งเฉยคากาย นับว่าจะเป็นประโยชน์แก่
 ประเทศชาติต่อไปในภายหน้าเป็นอย่างคิง

อันที่จริง การยอมเสียสละความสุขสหายส่วนตัว ออก
 ว่างเห็นช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังเช่นนี้ นับว่าเป็นหน้าที่โดยควร
 ของทุกคนที่เกี่ยว ถ้าต่างไม่ช่วยเหลือกัน ต่างคนต่างอยู่
 ต่างคนต่างหาอาหาร หาเครื่องนุ่งห่ม หาบ้านเรือนที่อยู่อาศัย
 เองเองแล้ว จะมีชีวิตตลอดมาจนเคยโตไม่ได้เลย คงตายเสีย
 เมือยังเบ้นเก็กอยู่นั่นเอง เพราะไม่มีกำลังจะหาอาหารกินเองได้
 แแต่เบ้นอยู่ใ้ค้อย่างทกวนนี้ อาศัยการช่วยเหลืออดทนกัน เริ่ม
 แแต่พ่อแม่ พี่นานาชาติ ครูอาจารย์ ญาติมิตร หรือแมคนอนต่าง
 ช่วยกันคนละเล็กละน้อย ทำอาหารแลกเปลี่ยนเครื่องนุ่งห่มบ้าง
 ทำเครื่องใช้แลกเปลี่ยนอาหารบ้าง ทำของอย่างอื่นบ้าง เบ้นตน
 อย่างที่เราเห็นเขาซ้อขายกันอยู่ทกวนนี้ ต่างใ้อาศัยกำลังแรง
 จากกันและกัน จึงพอเบ้นสละสหายตามสมควร เช่นนเรียกว่า
 ต่างคนต่างอาศัยทำประโยชน์ใ้แก่กันและกัน

เมื่อจะกล่าวใ้ทรงกับสังคหวัตถุข้อว่าอัตถปริยา ประ—
 พุคคิเบ้นประโยชน์แก่ผู้อื่นแล้ว ก็เหมือนเรายอมเสียสละสิ่ง

๒. ทำด้วยการพูด คือช่วยตักเตือนคนที่ประพฤติไม่ดี เช่นเห็นเขาเล่นการพนัน หยอกหลม ทอของ บ้ายบนคันไม้ ตามริมถนน ชักเขียนตาม สถานที่ต่าง ๆ เลอะเทอะ สกปรก เป็นต้น ช่วยตักเตือนให้เขารู้จักละอายชั่วกั ท่านเรียกว่า สมาทปนา คือชักชวนให้ประพฤติดี

รวมความว่า เมื่อเห็นกิจการอะไร เป็นคุณงามความดี เป็นสุชสหายแก่ผู้อื่น เราสามารถช่วยได้ด้วยกำลังกาย หรือ ช่วยด้วยการพูดแนะนำตักเตือน ก็เต็มใจกระทำ ยานักเสีย ว่า ช่างเขาเป็นไร ไม่ใช่่งการอะไรของเรา ทั้งนี้ เป็นการชวนให้ทำใจสบาย จากหลักของสังคหวัตถุไปเสีย

ตามที่พ้ออธิบายมา แสดงให้เห็นการทำประโยชน์แก่ผู้อื่นในวงกว้าง เกียวกับคนทั่วไป จะมีผลย้อนมาให้รู้สึก เป็นการรักใคร่เอ็นดูกันไต่ยาก แต่เมื่อทำได้ ก็เป็นความดีอยู่ แก่ตัวไม่คุ้มภัยไปไหน อิ่มใจเมื่อนักถึง น้อยคนนักที่จะประพฤติได้ มีแต่มุ่งกระทำความเจอะเจอะเพราะคน เช่นทำแก่พ่อแม่ ครูอาจารย์ ญาติมิตร เป็นส่วนมาก เพราะได้ผลตอบแทนเป็น ความรักใคร่เอ็นดูกันง่าย แต่ควรระหวนนึกถุก่อนว่า วิสัยพ้อแม่ ครูอาจารย์ ญาติมิตร เหล่านี้ คุณเหมือนจะเป็นธรรมกา

ที่ต่างมุ่งประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่กัน และกันอยู่เสมอแล้ว เพราะเหตุที่เกี่ยวของกันเช่นนั้น ถึงจะประพฤติละเลย เพิกเฉย ขกพร่องไปบ้าง ก็ยังไม่ถึงกับขาดเสียโดยสิ้นเชิง เมื่อเราสามารถ ประพฤติประโยชน์ต่อกันได้ก็แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกัน จึงไม่น่าแปลก ประหลาดอะไร ส่วนที่สามารถประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ทั่วไป เป็นสาธารณะได้เสมอเช่นนั้น นับว่าเป็นคนดีมาก เพราะ ไม่ใคร่เห็นผล ยากที่ใคร ๆ จะประพฤติได้จริง

การประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นทุกถ้วนหน้า ที่ อย่างยอดเยี่ยม คงไม่มีใครเกินยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าของเรา ท่านไม่มีการเลือกสรรบุคคลที่จะเป็นใครก็ตาม เมื่อมันสละย สมควรที่จะสั่งสอนได้แล้ว พระองค์เป็นพยายามสั่งสอนให้ใคร ๆ ทั้งนั้น จะลำบากเดือดร้อนแก่พระองค์ได้อย่างไร มีคำหนึ่งถึง จนได้รับคำสั่งรเสริญจากพุทธศาสนิกว่า “พระผู้เป็นทพมมีพระ กรณามาก บำเพ็ญบารมเพื่อประโยชน์แก่ชนทั้งหลาย” ดังนี้

ส่วนลูก ควรจะเริ่มหัดประพฤติชั่วเสียแต่เวลานที่เยาว์ อย่างกว่าเป็นเด็ก จะทำประโยชน์แก่ใครไม่ได้ เราเป็นเด็ก เราทำตามคำสั่งที่เป็นเด็ก เช่นช่วยคนเป็นลม ช่วยเก็บ เศษแก้วเศษกระเบื้องที่ตกอยู่ตามทางเดินทิ้งเสียในถังขยะ ช่วย

คนแก่ ช่วยบอกทางให้แก่คนที่ไม่รู้ก็เป็นต้น อย่างนี้พอเชื่อ
ว่า ลูกคงพอทำได้ หรือหัดทำประโยชน์แก่พวกเพื่อนเด็กด้วย
กัน เช่น คอยเตือนเด็กที่เถรชอขืนตนไม่ ชอบชักชวนตาม
บริเวณโรงเรียน ตามสถานที่ต่าง ๆ ช่วยเก็บกวาดทำความสะอาด
สธากแก่สถานที่ ตามอย่าง ที่คณะลูกเสือกำหนดวันทำ
ประโยชน์นั้น หากอยู่ที่บ้าน ก็ช่วยลงช่วยป้าเขารักษา
พรวนดินทำสวนครัวบ้าง ช่วยกวาดบ้านถูเรือนบ้าง เหล่านี้
เรียกว่าเป็นการทำประโยชน์ทั้งนั้น ก็เสียดว่าเที่ยววิ่งเล่นส่ง
เสียงเกรียวกราว ชุกชอนอย่างอื่น เพราะการชุกชอนมีแต่คน
เขาเกลียด ไม่ให้कुณอะไรแก่ตัวเลย

อัคริยา การประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
ตามที่พ่อโตชใจแรงแม่น ลูกเห็นหรือยัง ว่าจะเป็นเหมือนเชือก
เหนียวรงนำใจคนอื่นเพราะที่ ๓ เพราะไม่ว่าใคร ถ้ามีคนอื่นเขา
มาช่วยเหลือทำกิจธุระอะไรให้ ย่อมอยากจะทำอะไรสัก รึกน้ำใจ
เชือกเพื่อเขาไม่ได้ ก็เมื่อเรามาถึงของก็เกลียดชอกเผ่นแผ่ ถอยคำ
ปราศรัยเราก็พูดแต่คำอ่อนหวานคดค้อมน้ำใจ มีหน้าซำยังช่วย
กัวยำถึงกายทำประโยชน์ให้อีก เช่นนี้ ใครบ้างจะไม่นิยมชม
ชอบรักใคร่นับถือ ถึงตัวเราเอง เมื่อมีใครมาประพฤติกับเรา

เช่นนั้น เราจะใจแข็ง ไม่รู้สึกชอบคุณเขา ไม่นิยมชมชอบ
 เขาเที่ยวหรือ หากคนนั้นจะเคยโกรธเคืองกันมา ก็อดที่จะชอบ
 ใจในการเอื้อเฟื้อของเขาไม่ได้ การที่ลูกมีเพื่อนเล่นมาก ๆ นั้น
 แหะ นึกดูให้คิดเถิด คงเป็นเพราะลูกประพฤติตัวอยู่ในหลัก
 สัจจวัตถุดีอยู่แล้วนั่นเอง จึงหักประพฤติให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นเถิด พ่อ
 เชื้ออย่างมั่นใจว่า น้อยคนที่จะเกลียดชังลูก มีแต่จะรักใคร่
 เห็นแก่ตัวไป

ขอจบเรื่อง อรรถวិชา การประพฤติเป็นประโยชน์แต่
 เพียงนี้ อีกไม่กวัน ลูกก็จะขึ้นมาเยี่ยมบ้านแล้ว การเล่าเรียน
 สุขทุกข์ของลูก รอไว้ถามเมื่อพบปะกันดีกว่า

สวัสดิ์ลูกรัก

วงศ์ ประเทืองธรรม

คำถามท้ายบท

๑. ประพฤติอย่างไร เรียกว่า อรรถวิชา ประพฤติ
 ประโยชน์?
๒. ทำประโยชน์ด้วยคำพูดนั้น คือทำอย่างไร?
๓. นกเรียนทศวัยเกียแก่แถมตามถนนทางลงชยะ ชช
 ว่าประพฤติกุประโยชน์ได้หรือไม่ เพราะเหตุไร?

๔. คนที่ไม่เกี่ยวข้องช่วยเหลือใคร ใครจะตกทุกข์ได้ยาก
 อย่างไรก็ช่าง ก็บอกคนคอยช่วยเหลือ วังเกิน
 ทำธุรกิจให้ตามกำลัง ทั้ง ๒ คนนี้ เราจะชอบคน
 ไหน เพราะเหตุไร ?

บทที่ ๒

สมานัตตตา ความมีตนเสมอ

(สำเนาจดหมายฉบับที่ ๒)

จิตร ลูกรัก

คงได้เจอกับพวกเพื่อนกลับมาแล้ว พ่อรู้สึกเหงาไปบ้าง
เมื่อเวลาอยู่พวกรวมกันที่ร้าน ช่วยให้เราลืมครกครนใจก็อยู่
และข้าคงบ่นว่าลูกผิวคล้ำไปกระมัง เพราะชอบเล่นน้ำพายเรือ
กลางแดด แต่การตากแดดมาก ๆ เขานิยมกันว่า ทำให้
ร่างกายแข็งแรงก็ไม่ใช่ว่า

พวกเพื่อนของลูก ทุกคนมันสลับสับเปลี่ยนกันไปมา
บอก ไม่มีการรักใคร่ คอยเขารักเขาเปรียบต่างคนต่างแสดง
ความสนิทสนมรักใคร่ เสมอต้นเสมอปลาย ไม่มีการหยิ่ง
ของทองดีคนเดียว รังคยกันไว้เด็ก ถึงเขาจะเป็นลูกผู้ดี
กระดก ก็คงจะเป็นเพื่อนที่คบของลูกได้ตลอดไป ช่วยบอกแทน
ข้าว่า พ่อมีความคิดคงอยู่เสมอทุกคน

พ่อได้เขียนเรื่องสังกตมาแล้ว ๓ ข้อ คือ ทาน
บิณฑบาต อธิการิยา ยิ่งค้างอยู่ข้อที่ ๔ สมานัตตตา ความ

เป็นคนมีตนเสมอ ไม่ถือตัว เมื่อเวลาตกและเพื่อนพักอยู่ที่บ้าน ก็ไม่มีโอกาสจะไปพักผ่อนถึงเรือนนี้ จึงต้องเขียนเล่ามาทางจดหมายอีกตามเคย

ความเป็นคนมีตนเสมอ ไม่ถือตัว ลึกคงเข้าใจส่วนใดยาก เพราะฉะนั้นพ่อระอิชัยยแต่คนไปก็เคยว คำว่า มีตนเสมอนั้น ไม่ใช่หมายทำร่างกายให้มีขนาดสูงหรือต่ำเสมอเท่ากับคนอื่น หรือเห็นผู้ใหญ่ว่าอะไรได้ คนก็ทำเช่นนั้นบ้างเป็นคนดีเสมอ ยกฐานะขึ้นเทียมท่าน หรือพยายามใช้เงินทองเสียให้คนเทียมหน้าเพื่อนฝูง เหล่านี้เป็นความประพฤติเลวทราม ไม่ถูกต้องลักษณะของคำว่า มีตนเสมอ ทั้งนั้น

ประพฤติอย่างไรเรียกว่ามีตนเสมอ ท่านแยกเป็นความประพฤติไว้ ๒ ชนิด คือ มีตนเสมอในบุคคล ๑ มีตนเสมอในธรรม ๑

มีตนเสมอในบุคคล คือ ท่านผู้ใหญ่ มีพ่อแม่ พี่น้อง บิดา มารดา ครูอาจารย์ เป็นต้น เราเคยแสดงความเคารพนับถือรักใคร่มาแต่เดิมอย่างไร ก็คงแสดงความเคารพนับถืออยู่อย่างเดิม ไม่มีลดทอนยักยอก ไม่อวดหยิ่ง ส่วนเพื่อนฝูงรุ่นราวคราวเดียวกัน เราจะต้องพยายามเสมอกันใน—

ก. การศึกษาเล่าเรียน คือในชั้นเดียวกัน หรือใน
อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน จะต้องตั้งใจเรียน พยายามให้มีความ
รู้เท่าเทียมเขาคนอื่น อย่าปล่อยให้วิชาอ่อนจนถึงตาม
หลังเพื่อน

ข. ความประพฤติ คือรักษามารยาทจะต้องให้เรียบร้อย
มีสัมมาคารวะ อย่าให้ซุ่มซ่าม เงอะงะ ต้องคอยสังเกต
ทำตามที่ครูสั่งสอนหรือผู้ใหญ่ตักเตือน พยายามฝึกฝนหัด
ประพฤติให้เป็นคนดีเสียเอง

ค. นิสัยใจคอ คือหัดให้เป็นคนอ่อนโยน ไม่ใช่
อ่อนแอ และแข็งแรง ไม่ใช่แข็งกระด้าง หรือกลายเป็นพาล
เกร

ง. ความเห็น คือหัดให้มีความคิดความเห็นคล้าย
ตามหมู่คณะ อย่าถือทิฐิว่าตน ไม่รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว
แก่ใคร

ในข้อเหล่านี้ เราจะต้องประพฤติให้เป็นไปสม่ำเสมอ เท่า
เทียมกับเพื่อนฝูง อย่าทำให้กลัดกลุ้ม ๆ คอมน ๆ เช่นเคย
พวกรักทักทายหยอกล้อกันมาอย่างไร เคยเชอเพอเผอแผ่วัก
ใคร่สนทนากันมาอย่างไร ก็คงประพฤติเป็นปกติตามเคย

ไม่มีน้ำใจหึงผยอง เพราะเห็นเพื่อนเลวกว่า หรือเรียนในชั้น
ต่ำกว่า กันนี้ เรียกว่า มีตนเสมอในบุคคล

มีตนเสมอในธรรม คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี

กฎข้อบังคับ ของหมู่คณะมีอยู่อย่างไร ก็คงยึดประพฤติก
ตาม ให้มีความรู้ความเห็นและนิสัยใจคอ น้อมไปตามหมู่
คณะสม่ำเสมอเท่าเทียมกัน ไม่ฝืนตนล่วงละเมิด หรือหลีกเลี่ยง
ไม่ประพฤติตาม เช่น—

ในอุชุเข้าพรรษา ออกพรรษา วิสาขบูชา มาฆบูชา
เป็นต้น พุทธศาสนิกชนเขาน้อมทำบุญกันอย่างไร ก็ควรน้อม
ร่วมกับเขา เพราะเป็นประเพณีในทางพระศาสนา

งานวันปีใหม่ วันชาติ ตลอดจนรัฐธรรมนูญ ประชาชน
พลเมืองต่างแสดงความรื่นเริงตกแต่งบ้านเรือนอย่างไร ก็
ร่วมแสดงความรื่นเริงตามนิยมร่วมกันไป เพราะเป็นรัฐนิยม
ประการหนึ่ง

กฎข้อบังคับของโรงเรียนตลอดกฎหมายของบ้านเมืองมี
ไว้อย่างไร ต้องยึดประพฤติกตามข้อที่แนะนำ ไม่ฝืนตนล่วง
ละเมิดในข้อห้าม รักษากฎข้อบังคับไว้อย่างกวดขัน เพราะเป็น
ระเบียบแบบแผน

เมื่อประพฤติน้อยตามธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

เหล่านักเลงมั่วสุมมอดตลอดไป ไม่ทำหน้าที่หลังหลอก ต่อ
หน้าประพฤติดัง ๑ ลับหลังกลับประพฤติดังอีกอย่าง ๑
ทั้งนี้ เรียกว่ามีคนเสมอในธรรม

อนึ่งเมื่อประพฤติกวักไกวเรียบร้อยเสมอกันเสมอปลาย ทั้ง
ในบุคคลและธรรมทั้งกล่าวแล้ว ย่อมได้ชื่อว่า ไม่ถือตัว คือ
เป็นผู้โอนอ่อนผ่อนตาม ไม่ถือทิฐิมานะ ให้เป็นที่รักเกีย
เกลียดชังของคนอื่น หรือจะพูดว่า มีคนเสมอ กับ ไม่ถือตัวมี
ความหมายอย่างเดียวกัน ก็ไม่ผิด

ตามทพอชแจงขยายเนื้อความเสียมากมายเช่นนี้ รู้สึก
ว่า อาจทำให้ลูกเขมือกเป็นได้แต่จำเป็น เพราะเรื่องสมานักตาคา
นั้น ออกจะเข้าใจยากอยู่สักหน่อย ถ้าไม่เข้าใจชัดเจนแล้ว
การประพฤติตามก็หาผลดีไม่ได้ พอรุ่งต้องยอมเสียเวลาเขียน
ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์แก่ลูกนั่นเอง

เป็นคนมีคนเสมอ ไม่ถือตัว สามารถเห็นยวรงนำใจ
คนอื่นให้รักใคร่นับถือได้อย่างไร ความประพฤติสุ่มั่วเสมอ
เกี่ยวกับบุคคลก็ตาม เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีข้อบังคับ
ก็ตาม ทั้งต่างประพฤติกวักไกวเท่าเทียมกัน ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

ย่อมชวนให้เกิดความนับถือว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน นำความ
 สนิทสนมกลมเกลียวให้เกิดมีต่อกันและกัน จึงช่วยแยกเหินยว
 นน้ำใจคนอื่น ทั้งพอจะชอยยกเอาเรื่องของลูกมาเปรียบให้เห็นอีก
 ว่า วันทลกกับเพื่อนรวม ๔ คน ลงเรือเที่ยวพายเล่น ต่าง
 คนต่างรู้สึกเบิกบานสนุกสนานมากนั้น เพราะต่างก็พาย
 เรือเป็น ว่ายน้ำเก่งด้วยกันมิใช่หรือ นี่เพราะทุกคนสามารถ
 ทำเทียมกัน ไม่ต้องห่วงคนโน้นคนนี้ ช่วยกันพายได้เต็ม
 กำลังทั้ง ๔ คน จึงได้ความสนุกสนานเต็มทีจนใด เรา
 ประพาศกันให้เป็นคนเสมอเขา ไม่ถือตัว ย่อมไม่มีคนเกลียด
 มิแต่จะชอยพอรักใคร่ เพราะไม่อวดหยิ่งทะนงตัวให้ผิดพวก
 ชอว้างใจคนอื่นให้มาพะวงรักใคร่ติดต่อกับตนได้ดังนี้

ความสม่ำเสมอ ไม่ยิ่งไม่หย่อนกว่ากัน ของทุก
 กิจการ จักว่าเป็นการร่วมกำลังงานให้สำเร็จผลเป็นอย่างดีวิเศษ
 ทุกอย่าง ทั้งคอาหารที่เรารับประทาน เช่นก้วยเคี้ยว ะหมี่
 ก็ต้องปรุงให้มรส เปรี้ยว หวาน มัน เค็ม พอเหมาะถูกปาก
 จึงจะใคร่สอระอย ถ้ารสอย่างไหนมากเกินไป น้อยไปบ้าง
 ย่อมชวนให้หิวนครส ซึ่งเป็นข้อเปรียบเทียบอีกอย่างว่า การ
 หักตัวให้เสมอกับเพื่อนฝูงหมู่คณะ ย่อมจะใคร่รับความยกย่อง

นับถือจากหมู่คณะ เพราะใคร ๆ ก็ต้องการคบกับคนไม่ถือตัว
มีอัธยาศัยกว้างขวาง เข้าพวกเข้าหมู่ได้สนิทสนม

ส่วนการยิ่งหย่อนไม่เสมอกับหมู่คณะ ย่อมเป็นเหตุ
ทะเลาะวิวาท เกลี่ยคชังกันได้ง่าย เช่นเพื่อนนักเรียนร่วมชั้น
ของลูก ที่คุ้นเคยหยอกล้ออะไรกันก็ได้ แต่พอเขาได้เป็นหัวหน้า
ชั้น เลยถือตัวไม่ยอมหยอกล้อเล่นเหมือนอย่างเคย ถึง
พวกเพื่อนคณิกซึ่งทักตัวจนเกินไปเป็นแน่ และที่โรงเรียน
ของลูก เคยมีคนเรียนชอบทำอุทริเล่นแผลงให้ผิดเพี้ยน เคย
ถูกรมลื้อและเยาะเย้ย จนเข้าพวกไม่ได้ก็มีมิใช่หรือ อีกอย่าง
หนึ่ง ถ้าในงานวันชาติ ทุกบ้านเรือนต่างตกแต่งประดับประดา
ธงชาติสีฟ้าขาวพร้อม แต่มเจ้าของบ้านหนึ่ง ถือทิวภูมิมานะถือคง
ไม่ยอมตกแต่งประดับประดาอะไรเลย ถ้าลูกผ่านไปพบเห็นจะ
นึกอย่างไรบ้าง พ่อทายว่าลูกต้องนึกเกลียดคนน่าใจ และคงหา
ว่าไม่ใช่คนไทยเสียด้วยซ้ำ นี่แสดงให้เห็นการยิ่งหย่อน ที่ไม่
สม่ำเสมอกับหมู่คณะ ย่อมไม่ชวนให้นิยมนับถือกันเลย

ตามที่พ่อได้อธิบายชี้แจงมานี้ ลูกจงใคร่ครวญเทียบ
เคียงดูเถิด ย่อมจะเห็นได้ไม่ยากนักกว่า เมื่อใครมาประพฤติ
ตัวได้แก่ตามลักษณะสุमानัตถตา ความเป็นคนมีคุณสมบัติ ไม่

ถอดตัวแล้ว ะเป็นทรวกไกร ะเอ็นคของผู้ทพบเห็นทั่วไป ะ
 อยู่ในที่ไหนก็ไม่มีใครเกลียด ะเพราะความประพฤติของเราเป็น
 เหตุผลรักเห็นยรรงใจของผู้ที่คบค้าเป็น เพื่อน ฝูงหรือพบเห็น
 ใ้เห็นมย็นคิอยากูรัก ะอยากคบหาสมาคมด้วย เหมือนเป็นเชือก
 สำหรับมัดเปราะที่ ๔ คนที่ถูกมัดนำใจด้วยความประพฤติทั้ง ๔
 อย่างตามหลักของสังคหวัตถุแล้ว ะไม่คลายความรักใคร่
 นยัดชใดเลย เช่นเดียวกับผูกด้วยเชือก ๔ เปราะ กันไม่หลุด
 ฉะนั้น

สังคหวัตถุ ข้อที่ ๔ คือสมานัตตตา ความเป็นคนมี
 คนเสมอ ไม่ถือตัว เป็นอันพอซึ่งงามมาพอสมควรแล้ว แต่
 อย่าเพ้อคิดว่า หมกเรองแล้ว พอจะหยุดเขียนเพียงนี้ ทั้งใจ
 ะเขียนรวมความให้ลุดไ้ทราบอีกก่อน ะจึงระพักการเขียน
 ขอให้อ่านในเวลาต่อไป.

สวัสดีลูกรัก

วงศ์ ประเทืองธรรม

คำถามท้ายบท

๑. นักเรียนที่สมัครกับครูของตน เรียกว่ามีคนเสนอ ถูกหรือไม่ เพราะเหตุใด ?
๒. ประพจน์อย่างไร เรียกว่ามีคนเสนอในการเรียน ?
๓. เห็นเพื่อนใช้เงินเก่ง เราอยากได้สมัครกับเขา จึงหักใช้เงินจนเก่งเหมือนกันคงจะถูกรู้หรือผิดอย่างไร ?
๔. มีคนเสนอหรือไม่ถึงตัว ยึดเหนี่ยวใจคนอื่นให้รักใคร่ได้อย่างไร ?

บทที่ ๗

รวมความ

(สำเนาจดหมายฉบับที่ ๗)

จิตร. ลูกรัก

จดหมายของพ่อทุกฉบับที่ส่งมาถึงลูก เมื่อรวมใจความ
แล้ว ก็พบบ้างคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ชั่วว่า สังคหวัตถุ
คือเรื่องความสามัคคีระหว่างกัน ที่สามารถเห็นยวรงค์น้ำใจคนให้
รักใคร่ นิยมกันดี คอยหาเป็นเพื่อนฝูงกันสนิทสนม และใน
สังคหวัตถุนี้มีข้อที่ควรประพฤติอย่างไรบ้าง พ่อได้ชี้แจงจนสิ้น
เชิงแล้ว คิดว่าเมื่อลูกอ่านตลอดคงจะเข้าใจได้ แต่พ่อรู้สึก
ว่า ยังมีข้อที่ลูกควรจะรู้อยู่อีกเล็กน้อย จึงทำให้ต้องเขียน
จดหมายเพิ่มเติมมา เท่ากับเป็นการซ่อมความเข้าใจของลูกไป
ในคราวนี้

คำว่าสังคหวัตถุ เรื่องความสามัคคีกัน เพียงแต่
เป็นข้อหัวขอ ส่วนข้อสำคัญที่ควรประพฤติอย่างไร จึงเป็น

สังคหวัตถุโกนั้น
กัวยกัน กัณ

ท่านวางหลักความประพฤติไว้ ๔ อย่าง

๑. ท่าน การสละให้ปันสิ่งของ ๆ คนแก่คนที่ควร
ให้ปัน

๒. ขียวาจา เจริญวาจาอ่อนหวาน

๓. อิตถปริยา ประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

๔. สมานัตตทา ความเป็นคนมีตนเสมอ ไม่ถือตัว

แต่ละอย่าง พอดีได้แยกออกชัดเจนอย่างละเอียดตาม

ลำดับครบหมดแล้ว หากสงสัยสงสัยอีกว่า การประพฤติตาม

หลักทั้ง ๔ อย่างนั้น ทำให้คนอื่นรักใคร่เอ็นดูได้จริงหรือไม่

พอสั่งตอบว่า จริงอย่างแน่นอนทีเดียว เพราะพอเองก็ได้

ประพฤติเห็นผลก็จริงมาแล้ว ส่วนลูก ก็ขอให้ลองหักสังเกตุ

ความประพฤติของพวกเพื่อน ๆ หรือคนอื่นก็ได้ว่า คนไหนไม่

ประพฤติตามลักษณะสังคหวัตถุทั้ง ๔ อย่างนี้เลย หรือประพฤติ

บ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นบางครั้งบางคราว จะมีใครชมเชยนับถือ

บ้างไหม จะมีใครชอบคบเป็นเพื่อนฝูงไหม ไม่ช้าคงเห็นได้ว่าจริง

มักจะมีแต่คนเกลียด ไม่มีใครอยากคบหาเป็นเพื่อนเล่นเพื่อนคุย

กัวย กัวยอย่างเหล่านี้ที่โรงเรียนของลูกคงพบบ่อยทีเดียว เพราะ

มากคนช่วยกัน ถ้ายังสงสัยอยู่อีก ก็งั้นก็ย้อนขึ้นไป ถึง
 พวกผู้ใหญ่ที่อยู่ปล้ำมเกลียงกลูกหลานอยู่ทุกวันนี้ ไม่ใช่เพราะ
 ท่านผู้ใหญ่เหล่านั้น ท่านมีน้ำใจเต็มถ้วยสังคหวัดคอกหรือ
 คีตกเถิก ท่านสละให้ปันสิ่งของ ๆ ท่านแก่ลูกหลาน เป็นค่า
 ขนมูลค่าอาหารบ้าง ค่าเครื่องเล่าเรียนเครื่องแต่งตัวบ้าง ยัง
 อะไรทำอะไรอีกมากมาย จะพูดประวัติของท่านก็พูดด้วยคำอ่อน
 หวานน่าชื่นใจ ถึงจะพูดบ้าง ก็ไม่ดังกับหมกรกหมกสงสาร
 คอยมุ่งแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ลูกหลานตลอดไป เช่นให้เรียน
 หนังสือ พาไปเที่ยวให้ไต่เห็นดินฐานบ้านเมือง เห็นการทำมา
 หาทินต่าง ๆ เป็นต้น ท่านเคยให้ เคยพูดอ่อนหวาน เคยทำ
 ประโยชน์ มาอย่างไร ท่านก็คงทำอยู่เช่นนั้น เสมอต้น
 เสมอปลาย เมื่อลูกหลานมารู้สึกนึกเห็นไต่เช่นนั้น จะไม่ประพฤติกิ
 สังคหวัดคอกขบแทนสนของ คุณท่านตามกำลังบ้างหรือ จะยอมให้
 คนเขาคราหน้าฆ่าช้อว่าอกตัญญูไม่รู้จักบุญคุณไต่หรือ และอก
 ไม่นกบ พวกลูกหลานเหล่านั้น ก็จะต้องไต่เป็นผู้ใหญ่ เป็นพ่อแม่ พ
 บ้า น้า อา ซึ่งจะต้องประพฤติกิสังคหวัดแก่ลูกหลานของตน
 ต่อไปอีก หมนเวียนเปลี่ยนผลัดกันไปเหมือนเป็นมดุกดกตกทอด
 กันมาตามลำดับ ทั้งนี้ก็เพราะ ต่างคนต่างมีสังคหวัดคอก

แทนกันอยู่นั่นเอง จึงต่างรักใคร่กันขี้ออกมา ถ้าต่าง
ไม่นิยมประพฤติตามสังคหวัตถุแล้ว คงลำบากเกินกว่าอย่าง
ยิ่งก็เคย

การที่พระพุทธเจ้าเทศน์สอนสังคหวัตถุนี้ เพื่อให้เป็น
ประโยชน์แก่คนทั่วไป ไม่เลือกว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ไม่เลือก
ว่าเป็นพ่อแม่พี่น้อง เพื่อนฝูงกันหรือไม่ พูดอย่างกว้าง ๆ
พระองค์ต้อง การให้คนทั้ง โลก ประพฤติ ตามหลัก สังคหวัตถุ
เหมือนกันหมดก็เคย จะใคร่ไม่ชมเพ่งรังแกเบียดเบียนกัน จะ
ได้อุทิศตนช่วยเหลือกันตามสติกำลัง จนถึงกับท่านเปรียบ
สังคหวัตถุว่า เหมือนหมุ่สัตว์ก็กันสัตว์ไม่ให้หลุดออกจาก
แกนเพลลา ทำให้วิ่งไปมาไล่สวาทคล่องแคล่ว เพราะ
ตามธรรมชาติคนจะวิ่งไปมาไล่สวาท ก็อาศัยล้อของรถเป็น
ใหญ่ ถ้าล้อหลุด รถก็แล่นไม่ได้ สิ่งทั้งนั้นล้อไม่ให้หลุด จึง
เป็นของสำคัญ เช่นเดียวกับหมู่คนที่ระรักใคร่กันขี้ออกมา
กันและกัน อยู่เป็นสุขสบาย ไม่ทะเลาะ รังแก ช่มเห่งกัน
ก็เพราะต่างมีน้ำใจตั้งอยู่ในสังคหวัตถุทั้ง ๔ อย่าง ถ้าทุกคน
ไม่ประพฤติตามสังคหวัตถุเสียแล้ว จะอยู่ไม่เป็นสุขสบายเลย
เหมือนรถล้อหลุดแล่นไม่ไถ่กันเอง

อนึ่งพ่อไ้เคยพูดมาแล้วว่า สังคหวัตถุ ๔ อย่างนั้น
เหมือนเชือกตรอก้าย ๔ เพราะ สำหรับยกเหินวนำใจคนอื่น
ให้รักใคร่เอ็นก ใครประพฤติไ้ดีครบ ๔ อย่าง นับว่าผูก
ไ้แน่นที่สุด ถ้าประพฤติไ้น้อยลงมา ก็ผูกไ้ไม่สู้จะแน่น
ถ้าไม่ประพฤติไ้ก็มีอะไรผูกเลย ประพฤติไ้ข้างครึ่งข้างคราว
ก็เหมือนเคียวผูกเคียวแกไม่แน่นอน ควรประพฤติไ้ไ้คักทั้ง
๔ อย่างตลอดไป จะเท่ากับผูกไ้แน่นจนไม่ต้องแก้กันเลย
จงระกตส

อีกประการหนึ่ง เราอาเรียนยันขออ้างไ้ว่า พุทธศาสนา
ไม่ไ้สอนให้คนมีน้ำใจคับแคบเห็นแก่ตัวเลย เพราะสอนให้
เฉลี่ยแบ่งปันแก่คนที่สมควร ไ้แก่ทานข้อที่ ๑. ไม่ไ้สอน
ให้พกด้อยคำหยาบคาย เพราะสอนให้พกด้อยคำอ่อนหวาน
กูกคนน้ำใจผู้ฟังไ้แก่ ขั้ววาา ข้อที่ ๒. ไม่ไ้สอนให้
คำ นิงกกาย ไม่ช่วยเหลือทำประโยชน์ เพราะสอนให้ม้มีน้ำใจ
เผื่อแผ่ กล้าทำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ ไ้แก่อัคริยา ข้อ
ที่ ๓ ไม่ไ้สอนให้เยอหยิ่ง หวดอดอวน มีบุญมานะ ทะนง
กั เพราะสอนให้ม้มีนิสัยไม่ถือตัว มีความเคารพรักใคร่

นับถึ เสมอตันเสมอปลาย ไก่แก่เสมานักตกตา ข้อที่ ๔ ซึ่ง
รวมเรียกว่า สังคหวัตถุ เรื่องความช่วยเหลือกัน

เมื่อทุกคนต่างประพฤติสังคหวัตถุทั่วถึงกันแล้ว ย่อมว่า
แต่เฉพาะคน เฉพาะครอบครัว รักใคร่นับถึอยู่เป็นสุข
สบายเลย ถึงคนทั้งหมู่บ้าน ทั้งเมือง ทั้งประเทศ ทั้งโลก
ก็ต้องอยู่เป็นสุขสบายตลอดไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ท่านจึงว่า
สังคหวัตถุทั้ง ๔ อย่าง เป็นคุณสำหรับยกเหนียวนาใจผู้อื่น
ให้รักใคร่นับถึ ช่วยเหลือกัน อย่างวิเศษแท้

ลูกหงหักประพฤติตามสังคหวัตถุนี้ และชักชวนเพื่อนฝูง
อื่น ๆ ให้นิยมประพฤติตามทั่วกันเถิด จะได้อยู่เย็นเป็นสุข
สวัสดิมีชัย รักใคร่ นับถึ ช่วยเหลือกัน เป็นสามัคคีธรรม

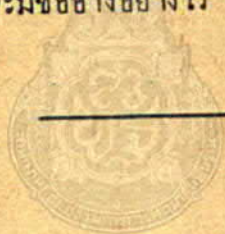
พอเห็นควรจะต้องจบการเขียนไว้เพียงนี้ เพราะหมด
เรื่องที่จะเขียนให้ลูกใคร่ได้เห็นแล้ว.

สวัสดิกลุกรัก

วงศ์ ประเทืองธรรม

คำถามท้ายบท

๑. พ่อแม่ เชื่อว่าประเพณีสังคหวัตถุแก่ลูกมาแล้วอย่างไร ?
๒. พระพุทธเจ้า ตรัส สังคหวัตถุไว้ สำหรับให้ใครประพฤติดังนี้ ?
๓. ท่านเปรียบสังคหวัตถุว่าเหมือนอะไรของรถ ?
๔. ถ้าจะมีใครหาว่า พุทธศาสนาของเราสอนให้คนมีใจแคบแคบ เราจะมิใช่อ้างอย่างไร มาคัดค้านเขา ?

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์จุฬารัฐสภา
 นายสหัส กาญจนพัจจะ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

โรงพิมพ์ตุรุษกา